

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul VI

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Un

N-rul II

CLUJ, 15 Iunie 1929

exemplar:

Lei 30

Referitor la legea dela 23 Martie
1904 publicat în Monitorul Oficial No.
205 din 19. XII. 422. Expedierile sunt
scutite de taxele postale.

CUPRINSUL:

ACTUALITĂȚI: Ardealul și mistica statului — — — — —

Cum trebuiesc privite unele greutăți ale apostolatului cultural —

O victorie a democrației — — — — —

PROBLEME FILOSOFICE: Absolutul extramundan — — —

PROBLEME SOCIALE: Votul și eligibilitatea femeilor — — —

**DOLIUL UNIVERSITĂȚII DIN CLUJ: Moartea profeso-
rului G. G. Mateescu**

Omagiul Facultății de Litere' — — — — —

Omagiul Institutului de studii clasice — — — — —

Omagiul Seminarului pedagogic universitar — — — — —

Omagiul Astei — — — — —

Omagiul foștilor membri ai Școalei Române din Roma — — —

La moartea profesorului G. G. Mateescu — — — — —

PROBLEME ECONOMICE: Camerele de Comerț. — Ce-ar trebui
să facă — — — — —

PAGINI LITERARE: Legende de Marya Kastarska-Sergescu, trad. de
Aspecte din literatura maghiară din Ardeal (1918—1928) Urmare

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Teatru: La sfârșitul
stagiunii. — Cărți, Reviste, Ziare: Arhiva pentru știința și reforma
socială (anul VIII. No. 1—3) — — — — —

BULETIN BIBLIOGRAFIC VII. — — — — —

FAPTE, IDEI ȘI OBSERVAȚIUNI: Drumuri princiare. — Intâ-
ietatea agriculturii. — Congresul profesorilor universitari. — Bus-
turile lui Coșbuc și Xenopol. — Clujul și arta românească. —
Asociația foștilor membri ai Școalei Române din Roma. — Note.

N. Dan

Dr. G. Preda

Horia Trandafir

Victor Iacob

Maria B. Baiulescu

Onisifor Ghibu

D. M. Teodorescu

Vi. Ghidionescu

I. Lupaș

Șt. Bezdechi

Ion Buzea

P. Suciu

I. Constantinescu-Delabaia

Ion Chinezu

Cronicar

Ion Mușlea

Red.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI No. 8,
CALEA VICTORIEI No. 51

Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcțio-
narii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite
In America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

TEATRU

La închiderea stagiunii

S'a lăsat cortina peste cea mai fără de viață dintre toate stagiunile Teatrului Național din Capitala Ardealului. Am urmărit acest teatru dela trecerea lui sub stăpânirea românească, pas de pas, aplaudându-i și tălmăcindu-i toate succesele, criticându-i defectele cu îndulgență și înțelegerea pe care trebuie să o ai față de o instituție care luptă cu enormele greutăți ale începutului. Nici odată nu ni-s'a părut însă activitatea lui mai lipsită de duh, decât în cursul acestei stagiuni. Momentele de înaltă artă se pot număra pe degete, iar atâtea câte au fost n'au avut înțelegerea necesară din partea publicului. Nici într'o seară public și actor n'au fost transfigurați de lumina artei adevărate. Dacă ai întreba pe unul dintre pasionații spectacolelor — și Clujul are câteva exemplare din această specie rară — care a fost seara neuitată pe care i-a dat-o teatrul din Cluj, nu cred de va avea de spus vreuna. Altădată, la des-cifrarea bilanțului stagiunii desprindeam două feluri de succese: în întâiul rând al comediilor de situații apoi al câtorva piese mari românești și în deosebi, streine. De astădată, după însăși mărturisirea directorului (în *Napivnea*, din 9 Iunie 1929) succesele din rândul al doilea au lipsit cu desăvârșire, neumplând sălile decât cele câteva comedii bufe sau de boulevard, între cari unele sunt o rușine a artei dramatice. Cel mai mare succes al stagiunii l-a înregistrat piesa unui strein: „*Sapte fete de măritat*”, a ungarului Herczeg Ferenc. (11 spectacole, cu încasarea medie de 10.160 lei pe seară)... Se poate oare o notă mai rea pentru această instituție de artă românească, în al zecelea an dela Unire?...

Înțelegem dificultățile materiale și morale cu care luptă teatrul nostru, am apreciat totdeauna eforturile supraomenești ale actorilor de a da aproape în fiecare săptămână o premieră, ne-am revoltat totdeauna împotriva nepăsării publicului și totuși bilanțul acestei stagiuni ne îngrijorează ca niciodată.

Adevărata cauză a acestui impas o găsim în lipsa în fruntea teatrului a unui om de înaltă pricepere, devotat cu desăvârșire instituției. S'a făcut o neîngreșală atunci când s'a combinat direcția teatrului cu direcțiunea operii. Ministerul artelor când a săvârșit această neghiobie a avut în vedere numai partea administrativă, într'o instituție unde totul trebuie să se pună pe spirit. Căci, cu toată în țara noastră se găsește destui enciclopediști, totuși nu credem să se găsească concentrate în aceeași persoană o egală pricepere atât în arta teatrală cât și în cea muzicală. Dacă era vorba de registre comune să se fi făcut un economat comun, dar să se fi lăsat în fruntea fie-

cărei instituții specialiștii entuziaști și devotați.

Ne justificăm această atitudine de mustrare prin faptul că Teatrul Național din Cluj are o menire întrucâtva deosebită decât cele din capitală, de pildă. Dacă în capitală, în multe cazuri, publicul dă o direcție artistică teatrului, în teatrele de provincie teatrul trebuie să ridice publicul la el. Aci instituția actoricească are o înaltă menire educativă. Cel puțin pentru încă un deceniu, până când vom avea un public românesc, care să ceară actorilor artă.

O singură inovație avem de remarcat, în cursul acestei stagiuni: *spectacolele pentru copii*.* O inovație pe care o aplaudăm din toată inima, pe care dorim să o continue toți cei cari vor veni în fruntea teatrului nostru. Dupăcum era de prevăzut ea a reușit pe deplin. Copii au dat sălile cele mai pline și mai încărcate de emoție. Era o adevărată plăcere să privești suflitele acelea dăruite cu desăvârșire poveștii de pe scenă. Procedând astfel teatrul face o mare operă educativă. O bună piesă mișcă sufletul plâpând, capabil de mari emoții, al copiilor, tot atât de mult cât zece lecții de morală ale profesorului, sau zece cărți citite. Pe scenă copilul vede *viața* însăși, vede *fapte*. Acestea îl îndeamnă și pe el la acțiune, îi definește caracterul.

Pentru viitor se promit multe. În urma repetatelor experiențe ne îndoinim de realizarea tuturor acestor promisiuni. Un singur lucru îl cerem și credem că el nu este greu de îndeplinit: stagiunea viitoare să înceapă cu *Meșterul Manole* a lui Lucian Blaga. E o reparație, pe care o datorim de mult marelui artist.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Arhiva pentru știința și reforma socială (Anul VIII No. 1—3). — Din acest număr, miez în conținut, ea de altfel toate numerele, cari au apărut până acum din cea mai europeană publicație periodică a noastră, ne oprim la studiul dlui Dr. Sabin Manoilă: „Evoluția demografică a orașelor și minoritățile etnice din Transilvania”. E pentru prima oară când se studiază cu un aparat științific într'adevăr modern, o problemă atât de importantă ca cea a demografiei Ardealului.

La diferite ocazii de îngrijorare națională ne-am alarmat cu toții de diabolica operă de maghiarizare întreprinsă de foștii noștri stăpânitori. Incredându-ne în calitățile prolifiche ale poporului nostru nu am încercat însă, niciodată să desc-

* În intențiile dlui Pavel au fost alăturate acestora și spectacolele pentru muncitorime, așa numite „spectacole cu prețuri populare”. Ele însă n'au reușit, cu toate că din astfel de prilejul sălile erau pline. Muncitorii încunajură instituțiile românești — fapt cari trebuie să ne pună pe gânduri. Nobila intenție a dlui Pavel s'izbit de aceeași ostilitate ca și încercarea dlui Dr. Iuliu Hațieganu, președintele despărțământului Aștrui, de a face propagandă culturală în mijlocul muncitorimii.

frăm toată tehnica acelei opere, cu o vastă ramificare, adaptată celor din urmă rezultate ale științei demografice. — Dr. Dr. Sabin Manoilă a dat de urma tuturor planurilor de distrugere națională îndreptate împotriva noastră de maniacii ideii de stat maghiare. Opera d-sale este o contribuție de mare preț la istoria românismului din Transilvania, istorie în mare parte *de număr*, de rezistență biologică. Constatările d-sale sunt un adevărat omagiu pentru mulțimile românești, cari s'au opus cu o îndărătnicie fără pereche tuturor încercărilor de desnaționalizare ale ungarilor. Căci, într'adevăr dsa constată la lumina cifrelor, furnizate de statisticianii unguri că de pe întreg cuprinsul Ungariei României au oposedat rezistență mai impresionantă multiplele încercări de maghiarizare. Chiar intelectualii, cu toată vorbă unguște și își aveau existența legată de o funcție de stat totuși își declarau cu mândrie naționalitatea, în fața comisiilor de recensământ.

Problema evoluției demografice a Transilvaniei este, înainte de toate, problema orașelor. Așa au văzut-o și ungarii, așa trebuie să o vedem și noi. Atât numai că pentru a ajunge în situația la care ne dă dreptul superioritatea noastră numerică și forța noastră biologică nu avem nevoie de metodele diabolice ale ungarilor. Statul român trebuie să supravegheze numai dezvoltarea *naturală* a cuceririi orașelor de elementul rural. Statul trebuie să poarte de grijă ca odată ajunși la oraș ruralii să nu fie desnaționalizați, de străinii, cari au încă în multe orașe, superioritatea numerică și superioritatea situației materiale. Știința demografică a constatat că populația urbană în cursul a trei-patru generații se schimbă cu desăvârșire, luându-i locul populația emigrată dela țară. Peste trei-patru generații orașele vor avea naționalitatea *sate*lor care le înconjoară. Rezerva biologică a orașelor Ardealului, satele, sunt aproape în întregime românești. Românzirea este *fatală*... Statul n'are decât să facă o politică de protecție a capitalului uman, în special a celui rural.

Dr. S. M. își încheie studiul cu o seamă de concluzii concentrate în 21 de puncte. Aceste concluzii sunt adevărate legi de cari trebuie să se țină toți conducătorii noștri.

Avem nevoie de o politică demografică pentru a reveni la locul dela care ne-au întârziat vicisitudinile veacurilor. Ne trebuie o politică a populației atât pentru apărarea noastră internă cât și pentru viitoarea noastră apărare externă. În marea de sclavi cari ne înconjoară nu vom putea lupta cu succes decât atunci când vom avea alături de cultură, *număr* corespunzător, forță biologică îndoită.

Cronicar.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Director : Ion Clopoșel

CLUJ,

Redacția și Administrația:

Calea Victoriei 51.

Plaza Unirii No. 8.

Telefon : 308

CLUJ, 15 Iunie 1929

Anul VI

N-rul 11.

Un exemplar : Lei 30

Ardealul și mistica statului

S'au scurs zece ani decând Ardealul desrobotit a intrat cu fizionomia sa geografică și sufletească în cadrul vieții românești integrale. În acest prim deceniu de conviețuire a tuturor provinciilor românești într'un singur stat realitățile psihologice de dincoace de munți, manifestările politice, culturale și economice din acest leagăn de piatră ale începuturilor noastre ca neam, realități actuale sau de domeniul istoriei, au fost des analizate, apreciate sau vehement combătute de către reprezentanții scrisului românesc din vechiul regat. Măgulitoare uneori, puțin senine și obiective altădată, aceste aprecieri și analize au îmbrățișat întreg complexul sufletesc al provinciei, și fenomen ciudat, ele au văzut lumina tiparului, cupredilecție, în momentele de dramatică încordare politică dintre regatul vechiu și Ardeal sau, mai recent, cu prilejul Adunării Naționale dela Alba-Iulia, prilej de înălțare sufletescă și bilanț al eforturilor noastre de până acum. Această împrejurare mă face să cred, că aceleași analize și aprecieri au urmărit și urmăresc, mărturisit sau nemărturisit, două scopuri esențiale: *dăscălitrea Ardealului* sub raport cultural și politic, mai precis, sub raportul ideii de stat. Sub acest raport de-o covârșitoare importanță practică imediată, provincia de dincoace de Carpați, a intrat în vâltoarea vieții românești integrale cu *silogismul specific* al dezvoltării sale istorice și de bine, de rău, Ardealul a rămas, timp de-un deceniu încheiat, consecvent, brutal de consecvent, în *attitudinea sa inițială*. Nici-o altă provincie alipită n'a schițat

gestul de fanatică îndârjire politică ciscarpatină, nici-un alt petec de pământ românesc n'a oferit spectacolul unui solidarism politic mai perfect decât mulțimile țărănești din răposata Ungarie și această implacabilă cerbicie constitue și azi, pentru mulți dintre publiciștii de dincolo de munți, *un adevărat mister*. Acest mister, ca oricare altul, a ajuns să fie obsedant, a stârnit, la aceiași publiciști, nervozități explicabile. În evoluția politică a vechiului regat, până la Unire, țărănimea a fost total absentă ca factor determinant. Funcția ei națională s'a redus, în timpurile de pace, la umila răscolire anuală a gleei strămoșești, deci la o simplă funcție biologică. Renașterea politică din Țara veche s'a săvârșit exclusiv *de sus în jos*, pe cale, de convingeri teoretice, prin aportul covârșitor al unor personalități de proporții excepționale. Era deci firesc ca stăruința de stâncă a Ardealului țărănesc într'o *singură atitudine politică* să izbească cu forța ineditului într'o mulțime de concepții adânc înrădăcinate în orientarea spiritului public de dincolo de munți, să provoace, față de Ardeal, o atitudine aproape permanent critică. Numai așa se explică, de altfel, premisele dureros de pasionale în cari s'a pus, dela Unire încoace, vasta problemă a consolidării noastre politice definitive, editarea fantomelor sinistre ale regionalismului disolvant de-o parte, vânturarea legendelor agresiv imperialiste de alta. Cultul meu pentru valorile românești, venind ele din oricare parte a teritoriului național, mă oprește de-a încerca o analiză incizivă a

acestor fantome și legende întrucât găsesc că și unele și altele sunt absolut nemotivate, existând abia în câteva capete înfierbântate. Recenta destindere politică, prin aducerea la guvern a Partidului Național-Țărănesc, partid în cadrele căruia țărănimea ardeleană și-a asociat la solidarismul său o mare parte a țărânimii de dincolo, va îngropa, sperăm pentru totdeauna, aceste stafii ale primului deceniu de conviețuire, eliminând din frământările noastre publice viitoare conținutul pejorativ al noțiunii de „regătean” sau „ardelean”. Rămân însă din aprecierile amintite câteva de-o originală factură ideologică și acestea merită un răspuns, motivat exclusiv de dorința de-a ne lămuri și cunoaște mai bine.

* * *

De-un timp încoace, într'un ce-naclu literar din capitală, animat de ideea ortodoxismului integral și, ca o consecință a acestuia, de-o doctrină care se întitulează „mistica statului”, ni se aduce, nouă ardelenilor, grava învinuire de-a fi lucrat și acționat, în acești ultimi zece ani, cu totul „în afară” de realitățile genuine ale vieții noastre naționale, prelungind în mod inconștient, în noul stat român întregit, spiritul de vecinică protestare revoluționară față de tot ce derivă din ideea de stat, nota dominantă a dezvoltării noastre istorice în veacurile de robie. Ni se mai adaugă, trecându-se cu o oarecare ușurință peste vicisitudinile aceluiaș trecut agitat, că n'am fost și nu suntem în stare nici azi să ne „treptăluim” din

punct de vedere social, luptând în politică, acum ca în trecut, cu aceeaș armă ruginită: *gregarismul*, precum vedeți, cu cea mai inferioară formă a solidarității. Suntem deci acefali, tănjim deci într'o mizeră existență vegetativă, lăsând să ne încalice, spre nenorocirea neamului românesc întreg, ritmul accelerat al spiritului vremii. Ni se acordă totuș un act de generozitate; ni se recunoaște aportul prețios al „legalismului”, problemă care n'a preocupat nici când în mod serios pe eminentii conducători ai vechiului regat, după aceeaș binevoitoare sinteză istorică.

În schimb istoria Principatelor Române și a Regatului Român independent a fost scrisă „monarhic”, „deliberativ conștient”, deci exclusiv „rațional”, o formă de evoluție politică evident superioară.

Învățămintele pentru biata noastră provincie eminentamente instinctuală, o provincie care confundă murmurul instinctiv al turmelor țărănești (*gregarismul*) cu adevăratele concepții de stat, sunt clare pentru oricine: să ne pocăim cât mai în grabă și să tindem rapid spre unica revelație izbăvitoare: *mistica statului român istoric*. Așadar, lecția e cât se poate de pedagogică: ni se evidențiază defectele, ni se oferă apoi un superior termen de comparație, iar, la sfârșit, ni se indică, discret, morală.

* * *

E de remarcat dela început, că această doctrină, mai bine zis, această necesitate de extaz în fața ideii de stat, dacă ar avea adânci rădăcini istorice, dacă s'ar sprijini pe o sinteză a trecutului nostru ridicată pe pilaștri de beton armat, *dacă n'ar izvorî numai din străduința laudabilă a unor literați eminenți de-a forma cu orice preț o generație inovatoare*, morală amintită ar putea fi înghițită fără a i se simți gustul amar. În definiție, „mistica statului” face adevărate minuni de progres în Italia fascistă, a prelungit în trecut, peste măsură, agonia statului maghiar de odinioară, în anumite momente istorice poate fi deci de-o reală fecunditate.

Mă întreb însă, dacă această ademenitoare mistică a statului, sub mirajul ocrotitor al căreia se încearcă dăscălirea noastră politică, a activat, în mod pozitiv, în tre-

cutul Principatelor și al vechiului regat dezvoltarea neamului nostru? Vorbesc de mistica statului care mobilizează energiile unei națiuni fără deosebire de clasă, le coordonează într'un suprem efort creator, asigurând atât individului cât și colectivității întregi infinite posibilități de propășire. Mă îndoesc. Noțiunea de stat, în sensul distincției de mai sus, e relativ recentă, cultul acestei abstracții binefăcătoare datează abia dela revoluția franceză. În epoca de întemeiere și consolidare a Principatelor Române nu se poate vorbi, cred, de-o asemenea mistică; dacă a existat peste tot vre una, ea fost un fel de mistică dinastică, o mistică a familiilor noastre voevodale. Cu atât mai vartos nu putem admite apoi existența unei asemenea mistici, cu caracter de inger păzitor al destinului noastre, în veacul pretențiilor mărunți și obscuri sau în epoca fanarioșilor, când, în locul unei astfel de mistici creatoare, am avut o banală mistică a ambițiilor personale, o mistică a tuturor căpătuieților. Statul s'a confundat, astfel, în trecutul Principatelor, de cele mai multe ori, cu interesele strict delimitate ale unei minorități, adesea străină de masele românești, minoritate care n-a lăsat o crudă moștenire: mistica favoritismului, care, dacă n'a reușit să ridice prestigiul statului român modern, a izbutit să-i submineze în schimb, într'un mod dureros, temelile. Dovada? Absența actuală chiar a legalismului nivelator de ambiții ilicite, creator de valori sociale, regulator conștient și sever al raporturilor dintre indivizi, cu un cuvânt absența valorii practice imediate a noțiunii de stat, singura ei justificare. Dovada o avem în manifestarea concretă a ideii de stat, în administrația noastră proverbial de anarchică, în cadrele căreia arbitrarul, hazardul și mistica somnolenței tronază încă, din nenorocire, cu ample puteri dictatoriale.

Protestul Ardealului împotriva acestor „mistici” variate, căci împotriva unei mistici a statului în sens apusean nu s'a produs nici-un protest, constituie el o crimă atât de odioasă? Desigur că nu, și „frenesia mesianică” ce se atribuie acțiunii politice a Ardealului s'a îndreptat nu împotriva statului care a polarizat tendințele po-

litice centripetale ale românismului, ci împotriva statului, care a trăit dincolo mai mult ca o ficțiune, neputând sau nevoind să cointerezeze la închegarea lui solidă marile mulțimi românești.

Ni se aduce însă obiecția, că prin acest mesianism Ardealul ar fi încercat să rupă continuitatea statului român istoric, înlocuindu-l cu evanghelia principiilor formulate la Alba-Iulia în 1918. Trecând cu vederea partea de evidentă exagerare a acestei obiecții, ne întrebăm: unde s'a dat o mai cruntă lovitură acestui stat istoric decât în vechiul regat? După reformele importate cu duimul în perioada de consolidarea României independente, din apus, reforme și concepții de guvernământ de mulțori în cel mai neînduplecat contrast cu realitățile sufletești ale țării vechi, ce-a mai rămas din vechiul stat istoric? Sub raportul principiilor de organizare, în afară de principiul unității politice, aproape nimic, sub raportul contactului acestui stat cu societatea a rămas, e drept, ceva foarte concret: vechile practici orientale, concepția că Statul n'are altă misiune decât aceea de-a salta norocul individului la cele mai amețitoare culmi. De aici dualismul tragic, în care s'a zbatut și se zbate încă statul român: sus, în lumea ideală, ideea politică latină, jos, în desfășurarea zilnică a vieții de stat, o parodie a acestei idei. Era aceasta parodie, în momentul unirii, sacro-sanctă și inviolabilă? Fără îndoială că nu și încercarea Ardealului de-a o înlătura printr'o armonioasă reconciliere a ideii de stat cu propriile sale organe executive, cari i-au săpat prestigiul, nu poate constitui, iarăș, o crimă.

Iată acum caracterul democratismului ardelean, criticat și el și cu această vom încheia. Ni se spune, că democratismul ardeleanesc, care a stârnit în jurul său atâta vâlvă, este un „democratism de fapt”, iar nu „de conștiință” și e bine să se știe, că nu găsim în această constatare nici-un motiv pentru care să ne crape obrazul de rușine. Filozoful Masaryk a definit cândva democrația ca o stare sufletească, deci ca o dispoziție sentimentală, iar nu ca o convingere teoretică și nimenea nu va contesta, cred, că președintele statului cehoslovac este un superb exponent al democrației pozitive, organice. Democrat nu poți fi de-

cât într'un singur fel: atunci când în toate acțiunile tale de ordin public ești dominat de gândul că individul este o simplă părticică dintr'o imensă confraternitate spirituală, când dragostea pentru conaționali, provenind din oricare pătură socială, o porți ca un stigmat congenital, în propriul tău sânge. Oricare alt democratism, de origine pur ideologică, este o paradă intelectuală puțin productivă, care se poate schimba, cum s'a întâmplat adesea, în autocratism, în antidemocratism, etc. Singur acest fel de democratism e în stare să activeze energiile latente ale unui neam, să le capteze pentru nevoile vieții naționale și, dacă voiți, chiar și pentru fortificarea continuă a ideii de stat. Dați acestui democratism numele de „gregarism” sau oricare altul, dar, oricum ar fi botezat, să nu uităm că în numele lui s'au strâns recent, la Alba-Iulia, valurile strivitoare ale entuziasmului popular, prin a cărui spontaneitate, prin a cărui fermă hotărâre de-a trăi pe veci uniți ideea statului român a primit, în fața lumii întregi, cea mai neînduplecată confirmare.

Despre Ardealul cultural într'un număr viitor.

N. Dan.

NOTE

Coșbuc și Xenopol au fost eternizați la hotarul de vest al românismului în două busturi de bronz. Unul a turnat în versurile lui toată vigoarea fără pereche a rasei; celalalt a descifrat cu pasiune și cu luminată înțelegere lupta cu veacurile. Cele două bronzuri sunt, astfel, două simboluri adânci. Infipite acolo, la hotarul de vest, ele vor aduce aminte tinerelor generații de truda noastră seculară și de puterea brațelor și a minții noastre. De aceea bine s'a făcut că la desvălirea lor a luat parte reprezentanții tuturor instituțiilor noastre de cultură și a autorităților de stat.

Eri Eftimie Murgu, astăzi Coșbuc și Xenopol, mâine Avram Iancu, Regele Ferdinand... — Când vom sămăna întreg cuprinsul fării cu astfel de simboluri atunci ne vom simți legați și mai mult de uriașele eforturi ale trecutului și vom porni la fapte cu mai multă încredere. Atunci numai vom fi vrednici de jertfele înaintașilor.

Schimb de studenți germani. — „Kulturant”-ul săsesc din Sibiu a luat inițiativa unui schimb de studenți germani din țară cu alții din Germania. Planul e ca prin reciprocitate să se dea studenților sași posibilitatea de-a petrece câte-o lună la universitățile din Germania.

Votul și eligibilitatea femeilor

Anteproiectul de lege administrativă, a actualului guvern, acordă și femeilor dreptul de vot și eligibilitate la comună și județ.

Este un pas considerabil cu care înaintează femeia în evoluțiunea spre ridicarea demnității sale, pentru a figura ca jumătate din omenire, cu egală îndreptățire la viața și la păsurile poporului său.

Știm că această treaptă a fost atinsă de mult, în alte state din vechiul și noul continent, unde femeile au dus lupte de decenii, lupte înverșunate pentru a convinge și a converti nu numai sexul tare, dar chiar și pe tovarășele lor feminine, spre o nouă concepție a datoriilor lor, față de patrie și de poporul lor.

S'au găsit mulți antagoniști și antagoniste, dar evoluțiunea ideii merge drumul său, subjugă succesiv și se impune fără vrerea tuturor.

În țara noastră femeia a evoluat în mod demn și rezonabil, după condițiile în care putea să progreseze; de-o parte, în vechiul Regat urcând alături cu bărbatul scara intelectuală, putând să-și cucerească locul universității spre a-și crea cariere și independența în existența sa; de altă parte, în provinciile subjugate unde emanciparea femeii s'a pronunțat în lupta politică cu care femeia trebuia să secundeze acțiunea politică națională, prin manifestarea ei în apărarea neamului.

Astfel putem avea toată încrederea că femeia română din toate provinciile este pregătită pentru acest pas și își va ocupa locul cu toată demnitatea în noua sa sferă de activitate.

În general putem astfel afirma, că răvna și lupta ce o poartă femeia pentru primirea drepturilor egale, emană din curata dorință de a colabora la binele și prosperitatea patriei sale.

Acest sentiment se dovedește și din trecutul femeii române din Transilvania, prin faptul, că femeia a voit și a simțit datoria să stea în ajutor bărbatului, pentru ca existența națională și progresul poporului să fie asigurat și pornit de ambele sexe, orga-

nizând încă din anul 1850, după războiul civil din 1848—49, cea dintâi Societate feminină „Reuniunea femeilor române din Brașov” care a avut menirea — după cum ne arată prima chemare de constituire — să lumineze femeia, că ea mai are afară de ocupațiunile casnice și datoria să secundeze pe soții și pe frații săi la viața națională și socială a poporului său.

În acest sens s'au constituit Reuniunile de femei succesiv în toate centrele românești, iar activitatea lor era totdeauna în concordanță și cu concursul unor distinși sfătuitori, cari erau aleși în acest scop.

Astfel nu este mirare că fruntașii noștri, luptători naționali au socotit în ziua eliberării vieții subjugate, că și femeia este vrednică de ridicare la demnitatea de a participa efectiv la viața poporului său.

Nici nu este mirare că femeia din Transilvania a adoptat unanim desideratul Uniunii femeilor române în Statutele sale. „Ridicarea demnității feminine, luptând pentru emanciparea civilă și politică a femeilor române”.

La această nouă chemare a statului care prevede participarea femeii la viața comunei și a județului, dându-i drept de vot și eligibilitate, neapărat că femeia va continua principiul a nu se deslipi de sfatul și de îndrumările soților și fraților săi, pentru ca ambele sexe să colaboreze cu forță indoită la întărirea tinerei și marii noastre Românie.

O grupare separatistă feminină ar denega întreg trecutul nostru și nici nu s'ar putea realiza pentru că ar fi provocatoare în ființa legăturilor familiare.

Noi vrem ca familia, prin acest pas să crească în importanța și în nimbul ei; noi vrem ca vatra familiară să fie focarul care să radieze și să încălzească sufletele ce viețuiesc împreună pentru toată viața și suflarea românească a scumpei noastre patrii.

Maria B. Baiulescu.

Absolutul extramundan

Dacă există absolutul extramundan, atunci el trebuie să fie suprema ființă. Ca suprema ființă absolutul extramundan trebuie să fie absolut independent, adică el trebuie să nu aibă nici o cauză a existenței sale, ci el însuși trebuie să fie cauza existenței sale. Ca necauzat el trebuie să fie etern. Ca suprema ființă el trebuie să fie suprema forță și ultima cauză a toate. Prin urmare el trebuie să fie perfecțiune absolută. Această perfecțiune absolută trebuie să se manifeste prin ceva; ea nu se poate manifesta decât numai prin activitatea absolutului extramundan, care trebuie să fie și ea eternă și absolut perfectă. Perfecțiunea absolută a acestei activități trebuie deasemenea să se manifeste prin ceva; ea nu se poate manifesta decât numai prin productivitatea acestei activități, care trebuie să fie deasemenea absolut perfectă. Dacă activitatea absolutului extramundan e absolut perfectă, atunci ea trebuie să fie invariabilă, constantă, fiindcă dacă e variabilă, atunci trebuie sau să progreseze sau să regreseze, ceace înseamnă imperfecțiune, căci dacă activitatea absolutului extramundan progresează, atunci înseamnă, că ea se perfecționează. O activitate însă, care se perfecționează, nu e absolut perfectă, căci ce e absolut perfect, nu se mai poate perfecționa. Dacă activitatea absolutului extramundan regresează, atunci e evident, că această activitate nu poate fi absolut perfectă, căci a regresa înseamnă tocmai a se depărta de perfecțiune.

După ce am expus, ce caracter trebuie să aibă activitatea absolutului extramundan, pentru că aceasta să fie absolut, voi cerceta acum, dacă activitatea unui absolut extramundan poate fi într'adevăr absolut perfectă.

Fiind absolutul extramundan ultima cauză a toate, el trebuie să fie creatorul a tot ce există afară de dânsul. Prin urmare el trebuie să fie creatorul universului. Deaci rezultă, că universul trebuie să aibă un început al existenței sale, căci altfel ar fi etern, de unde ar urma, că nu ar fi creat de absolutul extramundan. Dacă universul are un început, atunci reiese, că acesta n'a existat totdeauna, ci odată a existat numai singur absolutul extramundan.

Ce-a produs absolutul extramundan în timpul, când n'a existat încă opera lui? A meditat asupra propriei sale ființe și și-a procurat cunoștințe nouă asupra eului său? Dar absolutul extramundan, fiind perfecțiunea absolută, a trebuit totdeauna să aibă un intelect absolut perfect și să se cunoască pe sine însuși, totdeauna în mod absolut perfect, așa că n'a avut

niciodată nevoie, să mediteze asupra eului său, pentru a-și însuși cunoștințe nouă asupra propriei sale ființe, iar dacă totuș ar fi făcut aceasta, ar fi fost o activitate irațională și inutilă. Absolutul extramundan ca perfecțiune absolută n'a putut desvolta însă o asemenea activitate.

Se evidențiază și prin următorul fapt, că absolutul extramundan n'a putut niciodată să desfășoare o asemenea activitate: Cum își câștigă un intelect imperfect cunoștințe nouă d. e. un intelect uman? Își poate câștiga un intelect uman cunoștințe nouă numai prin sine însuși? Experiența dovedește, că intelectul uman, pentru a-și câștiga cunoștințe nouă, are trebuință de lumea în afară de dânsul. Prin urmare și intelectul absolutului extramundan, dacă și-a câștigat cunoștințe nouă, a avut nevoie de concursul unei lumi în afară de el. În timpul însă, când a existat numai singur absolutul extramundan, n'a avut cine să dea concursul său intelectului acestuia pentru a câștiga cunoștințe nouă.

Dacă absolutul extramundan n'a meditat asupra eului său în timpul, când n'a existat încă opera lui, atunci poate și-a făcut planuri, cum să-și creeze opera. Ca perfecțiune absolută a trebuit însă să știe totdeauna, cum trebuie să-și creeze opera, fără ca să aibă nevoie de a-și mai face întâiu planuri. Dar nici nu și-ar fi putut face planuri în privința creării opere sale, căci a-și face planuri înseamnă a câștiga idei nouă. Un intelect însă nu-și poate câștiga idei nouă fără concursul lumii în afară de el; așa învață experiența. În timpul însă, când a existat numai singur absolutul extramundan, n'a avut cine să dea concursul său intelectului acestuia, ca să producă idei nouă. Prin urmare el nu și-a putut face planuri în privința creării opere sale.

Dacă absolutul extramundan n'a meditat asupra eului său și nu și-a făcut planuri în privința creării opere sale în timpul, când aceasta n'a existat, atunci ce-a făcut în acest timp imens? (Acest timp al inexistenței opere absolutei absolutului extramundan e imens prin faptul, că nu are început, cum nu are început nici absolutul extramundan, care este cauza inexistenței opere sale în acest timp. Prin urmare acest timp e imens în parte, în care nu are început.) Absolutul extramundan n'a făcut nimic în acest timp imens. Acest timp de inactivitate și prin urmare de neproductivitate a absolutului extramundan îl numesc „epoca letargiei absolute” sau „epoca sterilității”. Dacă absolutul extramundan n'a

produs nimic în acest timp, atunci activitatea lui în acest timp imens n'a fost absolut perfectă, căci o activitate e numai atunci absolut perfectă, când productivitatea ei e absolut perfectă. Deaci rezultă, că absolutul extramundan n'a fost absolut perfect în acest timp. Prin urmare el n'a fost absolut în acest timp. Putut-a el însă să devină absolut, când a creat universul? A putut el din non-absolut să devină absolut? Să răspundem afirmativ. Dar atunci cine a cauzat această transformare? O forță în afară de absolutul extramundan desigur că nu, căci înainte de crearea universului n'a existat nimic afară de absolutul extramundan. Atunci absolutul extramundan s'a transformat numai prin sine însuși din non-absolut în absolut? Să răspundem afirmativ. Atunci rezultă, că absolutul extramundan a trebuit să fie totdeauna absolut. Înainte de-a crea universul însă n'a fost absolut. Atunci urmează, că el nici după crearea universului n'a putut fi absolut. Deci absolutul extramundan nu e absolut. Dacă absolutul extramundan nu e absolut, atunci rezultă, că nu există un absolut extramundan (transuniversal, supracosmic). Prin urmare ipoteza existenței absolutului extramundan e irațională.

Că nu poate exista un absolut extramundan, pot demonstra și în următorul mod: Dacă există un absolut extramundan, atunci epoca neproductivității activității lui până la crearea universului trebuie să fie fără început din cauza existenței lui eterne. Această epocă trebuie să aibă un sfârșit prin crearea universului. Deaci rezultă, că neproductivitatea absolutului extramundan nu are început, dar are sfârșit și este deci de-o parte, neavând început, infinită, iar de altă parte, având sfârșit, finită. O existență însă nu poate fi infinită-finită, fiindcă atributele „infinit” și „finit”, aplicate în același timp aceleiași existențe, se exclud. Prin urmare neproductivitatea absolutului extramundan nu poate fi infinită-finită, neavând început, dar având sfârșit, ci trebuie să nu aibă nici sfârșit, dacă nu are început, așa că activitatea unui absolut extramundan trebuie să fie etern neproductivă. Deci un absolut extramundan nu poate fi creatorul universului și din acest motiv nu poate fi ultima cauză a toate, nu poate fi absolut. Dacă un absolut extramundan nu poate fi absolut, atunci rezultă, că nu poate exista un absolut extramundan, căci un absolut, care nu poate fi absolut, nu poate exista.

Se mai poate demonstra și în acest mod inexistența unui absolut extramundan: Dacă activitatea absolutului extramundan a fost neproductivă în epoca inexistenței universului, cum a devenit atunci absolutul extramundan

din neproductiv productiv, când a creat universul? Printr'o forță în afară de dânsul n'a putut deveni productiv, fiindcă n'a existat nimic în afară de dânsul. Prin sine însuș deosemena nu, căci atunci ar fi trebuit să fi fost totdeauna productiv, pentru că dacă ar fi fost înzestrat cu puterea de-a se transforma din neproductiv în productiv, atunci ar fi trebuit să fi avut totdeauna această putere, fiindcă aceasta n'a putut-o primi dela o ființă în afară de el, căci în afară de dânsul n'a existat nimic. Deaci rezultă, că absolutul extramundan n'a putut deveni din neproductiv productiv. Prin urmare absolutul extramundan trebuie să fie etern neproductiv și nu poate fi ultima cauză a toate; deci nu poate fi absolut și nu poate exista.

Voiu mai demonstra și prin următorul argument imposibilitatea existenței unui absolut extramundan: Dacă absolutul extramundan a creat universul, din ce l-a creat? A existat o materie, din care l-a creat? Nu, fiindcă afară de absolutul extramundan n'a existat absolut nimic. Și chiar dacă ar fi existat o materie primă din care ar fi creat absolutul extramundan universal, tot n'ar fi rezolvată problema creațiunii, căci atunci se impune întrebarea, din ce a creat absolutul extramundan această materie, căci și această materie ar trebui să fie creată tot de absolutul extramundan, fiind această ultimă cauză a toate și așa mai departe.

A creat absolutul extramundan universul prin cuvântul său? A zis, să se facă și s'a făcut? Dar atunci rezultă, că universul s'a creat el singur prin sine însuș la porunca absolutului extramundan. Universul însă nu s'a putut crea el singur prin sine însuș, căci atunci rezultă, că universul în acelaș timp a existat și n'a existat; a existat ea propriul său creator și n'a existat, trebuind să fie întâiu creat. El însă n'a putut în acelaș timp să existe și să nu existe, căci dacă a existat, atunci n'a putut fi în acelaș timp inexistent și invers.

A poruncit absolutul extramundan unei ființe, să creeze universul? Nu, fiindcă n'a existat nimic în afară de dânsul.

Atunci poate a creat absolutul extramundan universul din propria sa ființă? Aceasta e deasemenea imposibil, căci atunci rezultă, că el a luat o parte din ființa sa pentru a crea din ea universul. Dar atunci nu mai este întreg, lipsindu-i această parte, care nu poate fi înlocuită, cu nimic, ne mai existând nimic în afară de dânsul și univers. Ne mai fiind întreg el nu mai este ce-a fost, perfecțiunea absolută, deci nu mai este absolut. Dacă absolutul extramundan nu mai este absolut, atunci rezultă, că nu poate exista un absolut extramundan.

Nu poate exista un absolut extramundan, chiar dacă acesta prin pierderea unei părți din ființa sa pentru a crea din ea universul și-ar păstra nealterată perfecțiunea absolută, căci n'ar putea nici decum crea din partea luată din ființa sa un univers, pentru că el diferă esențial de univers. Din acest motiv el e necesitat să creeze din partea luată din ființa sa tot un absolut, căci și acea parte trebuie să fie tot de natură absolută. Deaci rezultă, că această parte absolută nu se poate transforma din existență absolută în existență non-absolută, adică în univers. Această transformare s'ar putea face numai atunci, când aceea parte absolută ar intra în combinație cu alte existențe în afară de absolutul extramundan. Aceasta o dovedește experiența, căci dacă d. e. se ia dintr'o apă o parte, aceea parte tot apă rămâne și nu se transformă în altă materie, decât numai dacă intră în combinație cu alte existențe. Inșă în afară de absolutul extramundan nu mai poate exista nimic. Prin urmare nu are aceea parte absolută cu cine să între în combinație pentru a se transforma în univers. Deci absolutul extramundan nu poate crea universul, din care motiv nu poate fi ultima cauză a toate, nici absolut și nici nu poate exista.

Dar poate a creat absolutul extramundan universul din nimic. Ce este nimicul? Contrarul existenței, adică non-existență. Deaci rezultă, că absolutul extramundan, creând universul, care e existență, a creat din non-existență existență. Dar e posibil așa ceva? Ce înseamnă a crea din ceva altceva? A combina ceva cu mai multe elemente, diferite de acest ceva, și a forma din combinația acestor elemente cu acest ceva un complex nou. A putut absolutul extramundan combina non-existența cu elemente diferite de non-existență, adică cu existență, și să formeze prin această combinație un nou complex, adică universul? Dacă absolutul extramundan ar fi putut crea în acest mod universul, atunci rezultă, că universul ar trebui să fie atât existență, cât și non-existență, adică existență-non-existență, fiind elementele, din care compus, în parte existență, în parte non-existență. Universul însă nu poate fi existență-non-existență, fiindcă aceste două artibute, aplicate în acelaș timp aceleias existențe, se exclud. Prin urmare absolutul extramundan n'a putut crea universul din nimic.

Cred că din aceste speculațiuni metafizice relese evident pentru o rațiune cu logică severă, că nu poate exista un absolut în afară de univers, un absolut extramundan, un creator și guvernator al universului. Deci credința în existența lui e o iluzie.

Victor Iacob
profesor în Orăștie.

Intâietatea agriculturii. — Congresul internațional de agricultură ținut la București în cursul săptămânei acesteia a reactualizat rostul agriculturii în desvoltarea noastră națională. Ne-am bucura dacă această reactualizare n'ar rămânea numai în cele câteva articole de ziar, ci s'ar manifesta și prin fapte pozitive. Am dori ca acest congres în care o problemă vitală a statului nostru s'a discutat de cele mai autorizate competențe din lume să constituie o etapă în evoluția agriculturii noastre. Faptul că în fruntea țării se găsește un guvern care și-a pus la inimă restabilirea agriculturii, în economia națională, la locul de întâietate care i-se cuvine ne întărește speranța aceasta.

Intâietatea agriculturii — iată cheia reabilitării noastre economice. Adevărul acesta aproape elementar a fost denaturat de toate guvernele noastre de după războiu. S'a crezut că prin reforma agrară s'a dat maximul de interes agriculturii. Țăranii au pământ facă ce vor cu el. Noi, cei cari constituim autoritatea de stat vom încerca, prin toate mijloacele, să creăm o industrie națională, pentru a nu mai avea nevoie de streină-tate. Solul binecuvântat al acestei țări ne dă totul...

Cu acest raționament, repetat cu îndărătnicie de guvernânții noștri, am ajuns în criza economică de astăzi, criză de care se izbese toate eforturile noastre de reafacere națională.

Se pare că, în ceasul al unsprezecelea s'au pocăit și dușmanii agriculturii. Mai ales că îndemnuri vin și de afară. Toate țările industriale își îndreaptă atențiunea spre refacerea agricolă. Noile achiziții ale tehnicii sunt puse la dispoziția muncitorilor brazdei pentru a storcea din pământ cât mai mult și cât mai bun. Când vom ajunge și noi să convingem și să învățăm întreaga țărănime să utilizeze mașini în exploatarea agricolă, când vom pune la dispoziția țărănilor prin crearea de credite agricole, atât capitalul cât și utilajul necesar, atunci numai se va da agriculturii locul de întâietate pe re-l merită. Atunci fața întreagă a țării se va schimba.

O expoziție de iere. — În țările din apus aproape nu mai există azi lucruri, cari să nu fi format încă obiectul unei expoziții. Mai nou se anunță din Londra, că acolo s'a deschis o expoziție, unică în felul său, de iere, unde se pot vedea toate soiurile din acest aliment delicios. Expoziția aceasta are ca scop propaganda pentru consumul mai intenziv al icrelor. În Anglia se consumau înainte de războiu 30.000 funți de iere, iar după războiu consumul a crescut la 200.000 funți, cu toate că prețul icrelor e și acolo foarte urcat.

Doliul Univ. din Cluj: Moartea prof. G. G. Mateescu

Omagiul Facultății de Litere

Intristată adunare!

Pentru a șasea oară în primul deceniu de activitate a ei, Facultatea de Litere a Universității noastre își arborează steagurile de doliu și își îmbracă în negru încăperile sale, jelind pe cei ce pleacă pentru totdeauna din rândurile slujitorilor ei.

În primăvara anului 1926, când cel dintâi a pornit dintre noi pe drumul vecinicii moș, Ion Paul, motul îndărătnic, înțelept ca un proverb, credeam că multă vreme aripa morții va cruța această facultate, ai cărei profesori, cu prea puține excepții, fuseseră recrutați din rândurile tinerilor. Dar n'au trecut decât câteva luni și lui Paul i-a urmat savantul plin de neastâmpăr, care a fost Vasile Bogrea, fiul generoasei Moldove, venit să-și dăruiască Ardealului răscumpărat, nu numai sufletul său, ci și trupul său piertor. Puțin după aceasta a închis ochii pentru totdeauna harnicul ardelean Ion Ursu, fost decan al Facultății noastre, dela care a fost transferat la Universitatea din București. În vara anului 1927 moartea răpește, din mijlocul nostru pe acela, care fusese sortit de providență să inaugureze cel dintâi, în toamna anului 1919, cursurile românești la această Universitate, pe marele erudit și gânditor Vasile Pârvan, unul din principalii organizatori ai așezământului nostru. Și, în sfârșit, anul trecut ni-a despărțit pentru totdeauna de bunul și neuitatul fiu al Banatului, colegul Iosif Popovici.

Acum iată-ne din nou, profesori și studenți, în fața catafalcului, plângând pe cel mai tânăr slujitor al Facultății în persoana regretatului G. Mateescu, fiul Munteniei harnice și mănoase.

Pe semne ne-a fost scris nouă Facultății de litere să aducem cei dintâi, pe altarul Ardealului liberat, jertfa tuturor provinciilor românești. sfînțându-i și mai desăvârșit pământul, decât o făcuseră dealungul veacurilor atâtea moaște neuitate.

G. Mateescu, care ne părăsește astăzi, moare în vârstă de 37 ani călcând pe urma celorlalți patru înaintași ai săi, cari și ei au părăsit lumea în anii tinereții plină de avânt și muncă neistovită. Pare că ne paște un blestem, de aceea cu smerenie ne

ridicăm privirea spre Atotputernicul, rugându-l să ne aibă în grija sa, dărînd slujitorilor întregii Universități viață liniștită și îndelungată, spre a putea să-și desfășoare în plinătate firul activității lor binefăcătoare pentru neam și pentru omenire.

Mateescu s'a născut la Giurgiu, în anul 1892. A făcut strălucite studii la Universitatea din București, afirmându-se de timpuriu ca o minte bogată și disciplinată și ca o putere de muncă excepțională. Lucrează ani de-a rândul alături de măestrul său V. Pârvan, pe care mai târziu avea să-l înlocuiască în însărcinări din cele mai însemnate. După Unirea Ardealului vine la Cluj, ca profesor la Liceul Gh. Barițiu. În curând ia contact cu Universitatea noastră, intrând, după strălucite examene de abilitare, în rândul corpului didactic al Facultății de Litere, mai întâi ca docent de Antichități clasice și Epigrafie, mai târziu ca conferențiar.

Primii ani petrecuți aici au fost ani de o muncă intensă, dusă până la extenuare. Mateescu văzuse câmpul imens al științei căreia i se dedicase și se aruncase cu toate forțele sale spre a pune stăpânire deplină pe el.

Apreciind calitățile deosebite ale acestui tânăr, Facultatea noastră îl trimite pentru studii de specializare la Școala română din Roma, unde el petrece doi ani de muncă asiduă, în cursul cărora a strâns nespuse de bogată comoară de știință cu privire la unul din cele mai interesante și mai puțin explorate capitole ale istoriei antice, și anume cu privire la rolul Tracilor în Imperiul roman. În acest domeniu el începe să publice o serie de lucrări, cari îi atrag în mod fulgerător atenția nu numai a savanților români, ci și a străinilor. Nu cred că înaintea lui vreun istoric român să fi cucerit atât de repede și atât de sigur sufragiile savanților străini, cum s'a întâmplat cu el.

Adevărata valoare a scumpului nostru frate s'a evidențiat în mod definitiv la 1927, după moartea lui Pârvan, întemeietorul și directorul școlii din Roma. În locul acestui titan al științei istorice, Academia Română, chemată să-i desemneze succesorul, l-a aflat pe Mateescu mai vrednic s pre a-l tri-

mite ca reprezentant al științei românești în Cetatea eternă.

Trebue să spunem că Mateescu a isbutit să fie în scurt timp un vrednic urmaș al lui Pârvan, la școala din Roma. Indrumător înțelept al tinerilor români trimiși în capitala Italiei la studii de perfecționare, el își cucerește în acelaș timp un loc de onoare printre savanții tuturor națiilor.

El este ales membru al Asociațiilor istorice din Roma și angajat ca colaborator la două din cele mai mari publicațiuni italiene moderne: Dizionario epigrafico di antichita Romano și Enciclopedia italiana. Lucrările lui, publicate la Roma și în țară sunt apreciate în cuvintele cele mai elogiatoare de critica italiană, franceză, germană, engleză care vede în Mateescu pe un savant de mâna întâi.

Dar râvna lui cea mare a fost și nenorocirea lui și a noastră. Trupul lui, împovărat peste măsură cu munca intelectuală, pe lângă toată grija devotată a tovarășei lui de viață, n'a putut birui greutățile fatale. Într-o geroasă zi a iemii din urmă, tocmai pe când se găsea la Alba-Iulia unde se dusesese din însărcinarea Extensiunii universitare să țină una din strălucitele lui conferințe despre locuitorii cei mai vechi a Patriei noastre, Tracii, Mateescu se îmbolnăvi așa de greu, încât doctorii n'au mai fost în stare să-l salveze.

Și-acum iată-l pe tânărul învățat, menit să fie o mare glorie a neamului, iată-l înaintea noastră, fără suflare, pornit pe un drum, dela care nu mai este întoarcere. El și-a părăsit cărțile sale, și-a părăsit școala dela Roma al cărei Director era, și școlile din Cluj în slujba cărora se găsea, și-a părăsit pe tânără sa soție care l-a urmat timp de 9 ani de zile cu un rar devotament pe toate potecile grele ale vieții, și-a părăsit colegi și prieteni nemângâiați care se întreabă desnădăjduiți: cine va putea înlocui pe acest om de elită, pe acest dascăl devotat, pe acest savant cercetător, în domeniul din cele mai grele?

Scumpe Coleg! plecând dintre noi, tu intri în împărăția marilor umbre, unde vei întâlni pe dascălii tăi, și pe colegii noștri Pârvan, Bogrea și ceilalți, cari se vor bucura de sosirea ta, în măsura în care pe noi plecarea ta ne întristează.

Du-le prietenilor noștri, de lăcașurile cărora ne apropiem și noi din zi în zi, vestea că nu i-am uitat, că spiritul lor e veșnic viu în mijlocul nostru și fii sigur că niciodată nu vom putea vorbi de ei fără să-ți

asociem cu aceeași dragoste și venerațiune și numele tău drag.

În numele Facultății de Litere, pe care tu ai onorat-o atât de mult îți zic: Odihnă lină!

Onisifor Ghiu
Decan al Facultății de Litere.

Omagiul Institutului de studii clasice

Intristată adunare!

Plecați în fața voinței celui Atotputernic, nu ne putem totuși opri sufletele de a se afunda în abisul fără de margini al durerii fără mângâiere, despărțindu-ne așa de vreme de cel care ne-a fost tovarășul entusiast în goana după adevăr și muncitorul fără preget pe ogorul răspândirii luminei,

Gheorghe Mateescu a fost unul din acei apostoli ai științei, care răspândea în jurul lui dorul de muncă, nu numai prin grai, dar mai ales prin pilda continuă a unei firi *vecinic* preocupată de problemele cărora își închinase viața,

Era student în primii ani, când, atras de farmecul cercetărilor arheologice, de curând începute pe baze noi de marele său dascăl Vasile Pârvan, el intră cu tot entuziasmul tinereții lui fierbinți în arena atât de frumoasă dar și atât de grea a Arheologiei naționale, entuziasm care nu numai că nu a slăbit o singură clipă, ci dimpotrivă, s'a tot intensificat până a ajuns la el un fel de religie.

Nu e colțisor de pământ pe care Arheologia română să-l fi atacat înainte de războiu, și pe care Gheorghe Mateescu să nu-l fi scrutat cu mintea lui pătrunzătoare. Mai întâi în Dobrogea veche: Ulmetum, Histria, Tomi, Callatis, apoi: în preajma războiului, în Dobrogea nouă, luând parte activă la săpăturile dela Chrise-Aidin și Abrittus, cercetând din punct de vedere arheologic întreg județul Durostor și mai ales linia întăriturilor romane dela Dunăre, pretutindeni descoperind lucruri noi, îngrămădind în sufletul lui speranțe noi.

Iar când visul nostru de veacuri s'a împlinit, printre cei dintâi cari au alergat aici la datoria sfântă a nirei sufletești, a fost și el, dascăl mai întâi la Liceu, apoi la Universitate, unde omul de știință, înzestrat cu mari calități sufletești, a instruit și inflăcărat generații de elevi, cărora le va rămâne pentru totdeauna pilda călăuzitoare.

Indeletnicirile dascălești nu l-au sustras însă dela preocupările știin-

tifice: Cercetări epigrafice în legătura cu viața Tracilor, începute încă de pe băncile Școlii au fost desăvârșite cu ocazia petrecerii la Roma, ca membru al Școlii române de acolo, și au fost condensate în câteva publicații a căror valoare a fost apreciată în toată lumea științifică.

Pentru aceasta însă nu a renunțat la vechea lui pasiune pentru Arheologie! Și în această perioadă a vieții îl găsim desgropând ruinele vechii cetăți romane Tibiscum din Banat cum și

Omagiul Seminarului pedagogic universitar

Intristată adunare!

Din pomul bogat înrămurat al științei românești de la universitatea din Cluj, sădit acum vr'o 10 ani în pământul Ardealului, răscumpărat prin sacrificiile atâtor mucenici ai neamului, — s'a mai rupt astăzi o ramură, mlădiță tânără ce-și aștepta rodul desăvârșit al unei munci ce abia începuse, dar începuse cu speranțe de un frumos și meritat viitor.

Astfel cade astăzi cel ce-a fost George Mateescu, tânărul învățat, destoinic profesor, inimosul educator. Stă în sarcina altora să vorbească despre valoarea lucrărilor lui științifice, despre pierderea pe care o încearcă știința țării și faima noastră în streinățate, prin moartea atât de timpurie a lui George Mateescu. În numele Seminarului pedagogic universitar îmi incumbă mie să vorbesc, cel care l-am cunoscut și apreciat de la locul de răspântie a evoluției carierei sale didactice, pornind dela învățământul secundar, spre cel universitar. Căci deși George Mateescu părăsise preocupările sale de învățământul secundar, în calitatea sa de profesor la liceul Seminarului nostru pedagogic, și evidenția cu prisosință încă interesele și frumosele sale calități pedagogice, puse în slujba pregătirii didactice a viitorilor noștri profesori.

Ceeace a caracterizat în deosebi în aceasta activitate pe George Mateescu, a fost neînțelegerea sa stăruință

ale mării cetăți bizantice Ibida din Dobrogea.

Pentru aceasta neobosită activitate științifică și pentru rarile lui calități sufletești, a fost distins, după dispoziția dascălului său Pârvan, cu Disrecțiunea Școlii Române din Roma.

Visuri, planuri de activitate rodnică, speranțe nesfârșite îi clocotesc în suflet. Dar, destinul hotărâseră altfel și în fața voinței nepătrunse, nouă colegilor lui, nu ne mai rămâne de cât să ne plecăm capetele și inimele noastre îndurerate,

Tu, scumpe coleg, te întorci acum în pământul a cărui taină ai voit s'a afli... iar voi, Strămoși, primiți cu drag sufletul celui care atâta v'a iubit și v'a căutat!

Sit tibi terra levis!

D. M. Teodorescu.

de a implânta în sufletul elevilor și studenților săi, dragostea de precizie a cunoștințelor — o manifestare a onestității sale științifice, — pe lângă râvna de a le împărtăși din belșugul vastelor sale cetiri, informații nouă de pref; apoi, tendința lui de a domina sintetic amănuntele, printr'un suflu de mișcare și avânt ce dădeau lecțiilor sale o *vitalitate* didactică captivantă și pentru elevi și pentru studenți.

Și — acum, căderea acestei mlădițe a științii noastre din Cluj, ne umple astăzi și de-atâta jale și de atâta revoltă. Jale, pentru cei pe cari îi lasă în urmă, familie nemângăiată, prieteni colegi și foști elevi cari îl deplâng; revoltă, parcă, pentru nedreptatea ce ne urmărește țara, ca o fatalitate, de a ne despoia fără vreme și continuu, de valorile ce ne sunt cu atât mai scumpe, cu cât împrejurările de astăzi le reclamă mai imperios și mai urgent, decât oricând pentru țara noastră.

Fie ca aceste vorbe, să găsească în sufletul îndureratei soții un slab ecou de mângâiere, iar pentru tine, scumpe coleg și prieten, din sufletele noastre, ai acelor alături de cari zi de zi ai muncit fără preget pe ogorul pregătirii viitorilor noștri educatori, un slab răspuns de recunoștință și de neștearsă amintire.

Dormi, în pace!

V. Ghidionescu

Omagiul Astrei

Secțiunea istorică a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român” a decis a da prin graiul meu expresiune durerii, ce i-a pricinuit moartea așa de timpurie a distinsului membru corespondent, care a fost profesorul Gheorghe G. Mateescu.

Cunoscând valoarea laborioaselor și temeinicelor cercetări făcute de adormitul în Domnul cu multă răbdare, cu multă pasiune și tot atâta pricepere, în domeniul istoriei Tracilor, ne dăm seama de pierderea, pe care o îndură știința istorică românească prin trecerea la cele eterne a unuia dintre cei mai tineri, mai devotați și mai însuflețiți cultivatori ai ei.

Cele „Două lecții de epigrafie ținute la Universitatea din Cluj în Junie 1927” despre monumentum Anegranonum și despre decretul orașului Dionysopolis pentru lauda lui Akornion pot fi considerate între cele mai reușite din câte s'au rostit vreodată dela oricare dintre numeroasele catedre ale acestei Universități. Publicate în vol. IV al „Anuarului Institutului de Istorie Națională”, ele vor impresiona lectorii atât prin siguranța și varietatea informației, cât și prin claritatea și eleganța formei, în care, știa regretatul nostru coleg să înfățișeze autorului în mod plăcut și atrăgător chiar elemente de o ariditate notorie. Ele vor putea servi însă și ca o dovadă a nivelului științific, la care s'a înălțat facultatea de filosofie a acestei Universități românești în cel dintâi deceniu al existenței sale, arătând în același timp, ce forță didactică de valoare a pierdut una dintre catedrele ei prin prăbușirea în mormânt a eruditului Gheorghe Mateescu.

La sfârșitul anului 1927, când secțiunea istorică a „Asociațiunii” a decis publicarea bibliotecii sale de specialitate pentru răspândirea cunoștințelor istorice în straturile largi ale intelectualilor dela orașe și dela sate, adormitul în Domnul a fost printre cei dintâi sprijinitori ai acestei întreprinderi literare-științifice, promițând să dea pentru numărul 2 al bibliotecii o șinteză istorică privitoare la soarta Daciei din cele mai vechi timpuri până la retragerea legiunilor romane din hotarele ei.

Boala îndărătnică și moartea nemilostivă a zădărnicit însă realizarea acestui proiect.

În riturile Tracilor, a căror istorie o studia Mateescu atât de sistematic, era — după mărturia lui Herodot — deprinderea stranie de a trimite, la intervale de 5 ani, câte unul dintre dâșii ca sol către Zalmoxis, spre a-i comunica dorințele și rugăciunile lor. Dacă cel aruncat în vărfuri de sulife muria străpuns de ascuțișul lor, Tracii îl cinsteau ca pe un om bun și credeau, că zeul le este favorabil.

Nu numai în sensul acestei mulți milenare credințe a protopărinților neamului nostru, ci și după convingerea creștinească a tuturor, cari l-au cunoscut, profesorul Mateescu era un om bun și plăcut lui Dumnezeu. De aceea a fost probabil sortit să părăsească așa de timpuriu tărâmul acestei lumi întunecate de patimi, spre a-și căuta adăpost vecinic în împărăția senină a sufletului nemuritor. Durerile din preajma trecerii lui la cele eterne reaminteau pe ale solilor trimiși odinioară la Zalmoxis, cari disprefuind haina de lut a trupului râvneau spre cinstea de a fi aruncați în vărfuri de sulife, ca să-și poată stămpăra cât mai în grabă sefa de nemurire a sufletului.

Aproape la fel a fost săgetată și mistuită în flacăra cumplitelor chinuri ale boalei îndelungate, ființa materială a colegului nostru Mateescu,

rămânând numai ce a fost *imaterial* în persoana lui: *sufletul candid*, plecat acum dela noi spre împărăția luminei de veci, unde sălășluiesc, cum ne asigură clasicul Vergiliu, cei cu „tâmpale încinse” în gloria nemuririi: Ceice răniți s'au întors din războiu [apărându-și moșia Ceice trăind au păstrat o curată chemare ca preoți Nobili poeți, cari cântară tot numai [ce-i vrednic de Apollo Inventatorii și — *acei ce prin școli luminează poporul*

Cei ce prin meritul lor au lăsat amintire prin veacuri . . .

Ca unul care s'a stâns luminând pe alții, profesorul Gheorghe Mateescu a lăsat prin meritul său, și numai prin el, durabilă amintire în sufletul elevilor săi și al tuturor românilor, cari vor putea să prețuiască după cuviință roadele activității lui științifice.

Vrednic este deci a se împărtași de lumina cea nefinserată a vecinicii alturi de foștii lui dascăli și colegi în studiul anticităților clasice, Vasile Parvan și Vasile Bogrea, cărora le poate duce acum dela noi solia, că în ogorul clasicismului brăzdat de dâșii muncește cu spor pleiada ucenicilor hotărâți a nu da uitării îndemnurile lor și a le păstra totdeauna o amintire pioasă.

Fie-i țărâna ușoară și memoria binecuvântată!

I. Lupaș.

Omagiul foștilor membri ai Școlii Române din Roma

Neconsolată familie,
Intristată adunare,
Indurerăți colegi,

În numele foștilor membri ai Școlii Române din Roma, vin să spun acum *supremum vale*, aceluia care a fost unul din cei mai harnici socii ai acestui așezământ de cultură, în fruntea căruia, grație meritelor sale și excepționalei sale hărnicii avea să fie chemat ca director după moartea neuitatului V. Parvan. Parcă-l văd, veșnic cu cartea în mână, cel dintâi la masa de lucru, cel din urmă la culcare, după pilda febrilului său maestru, căruia atât de mult îi plăcea să aplice în viața cotidiană practica observată de neobositul general cartaginez, în mijlocul soldaților săi. Un înțelept a formulat dictonul: *carpe diem*. Defunctul ar fi formulat, într-un sens contrar lui

Orațiu, dictonul *carpe horam*, pe care, mai ales în timpul șederii sale la Roma, l-a observat cu o strășnicie de stoic. Totuși, nu stoic, ci mai de grabă un entuziast, era acest pătimăș răscolitor al vieții străbunilor noștri Traci, care, cu o pasiune fără seamăn, cerceta orice urme privitoare la misterioșii noștri strămoși. Nu era inscripție cât de frustă, pe care să n'o fi examinat, nu era carte, revistă, sau notiță cât de prizărită pe care să n'o desgroape lacom pentru a găsi cele mai mărunte vestigii despre trecutul acelor inspirați adoratori ai zeului Dionysos, zeul avântului, al extazului, al aceluia impetuos divin, care te face să uiți de toate în urmărirea unei strălucite himere.

Idealism înălțător în cercetarea unei țaine care acoperea cu vâlul său opac acea lume de barbari, care, înainte de Pitagora, descoperise adevărul sublim

al nemuririi sufletelor, acei barbari din al căror sânge prin transfuziunea atavismului o bună parte circula și în vinele noastre de îndepărtați urmași. Prin această trăsătură de idealism nemăsurat, transpus în cu totul alt plan, și neobositul lor cercetător se înrudește cu Tracii asupra urmelor cărora și el a zăbovit cu atâta drag și cu atâta hărnicie uci-gașă. Dar zăbovirea aceasta în lumea umbrelor scumpe avea să-i fie fatală și lui ca și maestrului său. Nu fără dreptate se spune că fantomele morților se hrănesc cu sângele celor vii, cum ne învață și bătrânul Omer. În mijlocul ruinelor Romei imperiale, pe care știa să le admire cu atâta pricepere, fanaticul desgropător al tainelor trecutului, întârzia de predilecție asupra vestigiilor umile ale acelor cari au furnizat Romei gladiatori, soldați și sclavi, asupra aceluia nenumărat norod care alcătuiă lumea Tracilor. Din frânturi de nume, din liste de legionari, din inscripții funerare, el căuta să revinve galeria acelor, cari au însemnat o contribuție atât de importantă la alcătuirea neamului nostru. Supt la față ca un ascet, din Tebaida, iluminat de viziunea lăuntrică ce îl obsedă neconținut, el aduna și în-tocmea, ca un arhitect inspirat, piatră cu piatră ca să clădească un templu nepieritor pentru cinstitirea acelor înaintași ai noștri, cărora el cu pietate își închinase toată viața și truda lui. Rară pildă a unei vieți rectiliniare, dedicată exclusiv unei probleme atât de dificile. Dar entuziasmul lui nu se speria nici de mii de inscripții, nici de imensul material, risipit în atâtea publicații. Voința lui neînfrântă era să nu-i scape nimic din acest material și se pare că a reușit să-l strângă în întregime. De câte ori iluminat de bucurie, nu-mi spunea, că a mai găsit un nume sau un fapt, care-i ajută să umple un gol din vasta construcție plănuită de el! Pleiada de muncitori dela Roma, din timpul erotic al școlii române de acolo, condusă de autoritatea rodnică și veșnic trează a lui Pârvan, au mereu înaintea ochilor icoana albinei harnice, care a fost G. Mateescu. Profitând de cele mai mici răgazuri, pe care alții le consacrau unei meritate odihne, el chiar în acest răgaz căuta să-și apropie toată limbile în care s'a scris ceva despre iubii lui Traci. La masă, sau în tramvay îl vedeai sau cu un dicționar bulgăresc, ori cu o carte spaniolă, sau scuturând subtilitățile limbei italiene,

pe care ajunsese să o poseadă așa de bine. Seara, când ceilalți întârziău la un mic taifas după masă, sau ascultau o bucată de muzică, el se retrăgea grăbit în sala bibliotecii să-și pună în ordine notițele, să mai scrie un capitol din lucrarea lui, să mai îndrepte un detaliu, să mai transcrie o fișă.

Dar acest muncitor, purtat de mistuitorul entuziasm (bachic) atât de caracteristic Tracilor, de la care se molipsise și el, uitase complet să cultive pe celalt zeu, al măsurii, al ritmului și al luminii, pe Apolon. În zelul lui ardent, n'a știut să-și impună măsură, n'a știut să-și menajeze forțele pentru a duce la un bun sfârșit opera începută. Prea se confundase în lumea acestor barbari dragi, cari niciodată n'au știut să-și modereze impetuozitatea, care-și dăruiau viața cu prea multă dărnicie, fie în războaie, fie în circurile din Roma. Ca un adevărat urmaș al lor, care nu știa să respecte supremul bun pe care ni-l-au dat zeii, el și-a risipit fără șovăire, energia lui întreagă în urmărirea unei viziuni. Contactul mai intens cu lumea elenică a clasicei măsuri, l'ar fi ferit de această greșală. El, urmașul și cercetătorul acelor fanatici adepți ai nemuririi, uitase că e muritor. N'a vrut să-și amintească niciodată preceptele înțelepților greci: nimic peste măsură; nu uita că ești muritor; grăbește încet. Ca un al doilea Belerofon, încercând pe Pegasul viziunilor lui dragi el încerca să escaladeze empireul năvalnicilor săi strămoși, ca să le smulgă

ultima taină. Dar zeii geloși au fulgerat pe semetul explorator. Acum, prăvălit de propria lui cutezanță, el zace alături de schelă construcției sale neisprăvite. Arhitectul fără noroc stă întins printre zidurile templului pe care n'a isbutit să-l dureze pe deplin. Dar: in magnis rebus satis est voluisse.

Ci munca lui nu se va fi pierdut zadarnic iar pilda dată de el va sluji ca un luminos îndreptar generației tinere, al cărei reprezentant strălucit a fost și el.

Am fost până mai ieri și suntem încă un popor juvenil de barbari năzuitori la bunurile întregi ale culturii. Ca să ajungem la culmile realizate de alții în sute de ani, pe care noi ambiționăm să-le suim în câteva decenii, am fost nevoiți să adoptăm un ritm vertiginos, în ascensiunea noastră spre lumină. În această ascensiune mulți tineri aviatori ai științei își frâng aripile și cad în lutul de care se desfăcuseră prea nerăbdători. Vărsăm lacrimi pentru destinul lor de o tragică măreție. Dar nu-i compătimim. Nu, ar fi o impietate. Toți acești tineri cutezători și generoși, căzuți pe ogorul științei, care și ea cere sânge ca războiul, sânt niște eroi. Ne descoperim în fața sicriului lor și le aducem, cu inima vibrândă de durere, omagiul pietății și admirației noastre. Dintre acești tineri eroi a fost și G. Mateescu. Fie-i amintirea neștearsă. Fie-i țărâna ușoară.

St. Bezdechi

prof. univ. fost membru
al Școlii Române din Roma

La moartea profesorului Gh. Mateescu (Cuvântul unui fost elev)

Profesorul Gheorghe Mateescu a plecat din această lume.

S'a stins viața unui om preocupat exclusiv de probleme înalte ale științei. Ridicat repede, dela catedra de istorie a liceului Gh. Barițiu, conferențiar la facultatea de litere din Cluj, până la locul de director al Școlii române din Roma în urma aprecierilor juste ale Academiei, profesorul nostru a murit în clipa când viitorul începea să-i suradă.

Astăzi îl plânge o lume întreagă.

Îl plânge universitatea din metropola Ardealului, îi regretă moartea Academia, îl plâng școlile al căror dascăl a fost și îl

plângem noi foștii lui elevi: cei cari l-am cunoscut.

Înalt, cu fața senină și plină de bunătate, așa l-am cunoscut noi. Așa a fost, în sălile de curs, la seminar și în campaniile de peste vară, făcute la castrul de pe malul Timisului sau la castrul romane din câmpia Dobrogei.

Om bun și deschis știa să-și atragă elevii. Când uneori la vârsta noastră tânără de douăzeci și câțiva de ani șovăiam răscolind urmele strămoșilor în arșița soarelui de vară, magistrul ne încuraja prin cuvintele „băieți, tot începutul e greu, așa se face știință”. Magistrul știa cum se face știință. Numele lui va trăi

Camerele de Comerț

— Ce ar trebui să facă —

Dorind să cunosc situația clasei noastre de mijloc din Ardeal, am rugat, printr'o adresă- chestionar, Camerele de Comerț și Industrie să-mi trimită anumite date. Am cerut datele în cifre. Dar cererea mi-a rămas neimplinită.

Adică, la drept vorbind, am primit ceva informații generale. Așa Camera din Cluj, unde am fost personal, mi-a pus la dispoziție un exemplar din „Listele electorale” pe anul 1919. Dar, aceste note sunt numai electorale. Au, ce e drept, specificarea pe categorii. N'au însă, specificarea pe naționalitate. Funcționarul care mi-a pus amabil la dispoziție aceste „Liste”, spunea că pe ei nu-i privește naționalitatea membrilor. În rezeala momentului i-am dat drept. Dar, printr'o reflexiune ulterioară, am ajuns să mă conving de contrariul. Naționalitatea, pentru orșicine, nu e o calitate accesorie, fără importanță. Prin ea facem parte dintr'o anumită colectivitate etnică. Această colectivitate își are, pe lângă atribuțiunile sale speciale de rasă, și atribuțiuni speciale social-economice. Un neam nu și poate da seamă de sine de calitățile și defectele pe cari le are, nu se poate aprecia calitativ, decât numai cunoscându-se cantitativ. Cantitatea o formează forțele reale social-economice. Intre acestea ocupă un loc important industria și comerțul. La cunoașterea lor nu se poate ajunge decât prin cifre, prin statistică. De ce nu ne-ar putea da Camerele de Comerț această statistică? Cui i-ar strica? Credem, dimpotrivă, că e absolut necesar de a cunoaște forțele

industriale și comerciale ale Ardealului așa cum sunt. Suntem, în Ardeal, mai multe neamuri conlocuitoare. E bine să știm ce putere avem și ce reprezentăm fiecare. Numai așa, cunoscându-ne, putem să ne apreciem reciproc și să conlucrăm, umăr la umăr, la întărirea economică a acestui colț de țară.

Camerele de Comerț se pare, că apreciază pe membri numai electorali-cește. Inscrierea lor pe categorii nu urmărește alt scop. Ce efemer și fără importanță e acest scop, pentru economia națională a acestei țări! La orice întreprindere e important de a se ști capitalul social capital de învățare, profit, pierdere și naționalitatea. Aceste date Camerele de Comerț au datorința să le dea. Numai așa vom putea să ne cunoaștem situația reală. Această nu poate aduce nici un prejudiciu nimănui.

Această intrelăsare a Camerelor de Comerț o resimte din greu cel ce vrea să facă un bilanț statistic al clasei noastre de mijloc. Datele la cari poți ajunge cu multă trudă sunt numai aproximative. Cu toate acestea sunt într'o anumită măsură, concluzive.

Dau datele culese din „Listele electorale” ale Camerei de Comerț din Cluj. Circumscripția camerei de comerț și de industrie din Cluj cuprinde teritoriul alor 5 județe (Cluj, Năsăud, Sălaj, Someș, Turda) „Listele” nu dau precizări după naționalitate. Specificarea e făcută numai după nume, care uneori dă numai indicații îndoelnice.

mulțumită acestui fapt. Dar asta pentru noi este o slabă mângâiere. De astăzi înainte nu-l vom mai vedea apărând zămbind pentru a ne încuraja, profesorul Mateescu nu mai există...

Mi aduc aminte, acum câțiva ani stăteam într'o scară pe malul Timișului, admirând un apus de soare. La observațiile unuia dintre noi, că e frumoasă natura, el a răspuns: „frumoasă și crudă în același timp”. Cuvintele rostite de el produsese tăcere. Păreau o viziune neagră într'un viitor pe atunci îndepărtat, dar care se apropia zi de zi cu pași tot mai repezi.

E crudă natura. Crudă a fost cu el. Acum nu va pleca vesel la Roma și astăzi zace'n mormânt. De-acum zidurile castrului dela Slava-Rusă se vor dărâma — poate — până când va merge altul să răscolească pământul pe urmele lui. Astăzi în cimitirul din Cluj se află un mormânt. Magistrul își doarme somnul de veci.

Dacă în demersul vremilor ce se scurg, careva dintre noi va trece vreodată pe acolo, cu lacrimi în ochi îi va privi mormântul și își va aduce cu drag aminte de el.

Ion Buzea
profesor.

Intreagă circumscripția are: 13,932 alegători. Aceștia repartizați pe categorii profesionale și pe naționalitate, se prezintă cam așa:

Repartizarea pe categorii profesionale	Români	Ne-români
Comerț cu ridicata —	52	405
Comerț cu amănuntul	1008	4139
Uzine, șantiere și exploatarea miniere — —	20	224
Industria mică și meserii — — — —	2061	3389
Total:	3131	10801

Adecă: din 13,932 alegători Români au 3131 alegători cu repartizarea aproximativă de sus. La aparență n'am sta rău. Dar, cenzetat lucrul mai de aproape, vedem că cifra nu acopere și o forță reală. La comerțul cu amănuntul absoluta majoritate o dau orașarii de pe sate. Cum stau aceștia și ce capital învăț — o știm cu toții. La mica industrie și la meserii majoritatea mai mult ca absolută, o dau proprietarii de mori, de mașini de treierat de căldări pentru fiert vinarsul, de piua, de fireze etc. Toți aceștia au un capital care puțin sporește averea noastră națională. Aceștia sunt aproape toți și agricultori, în aceeași persoană. Sunt toți meseriași rurali, pentru cari meseria e numai o îndeletnicire laterală.

La orașe stăm mai mult decât slab. Așa, bunăoară la Cluj, din 333 mici industriași și meseriași sunt numai 30 Români.

Ceva date generale am mai primit dela Camera de Comerț și de Industrie din Sibiu. În circumscripția aceasta sunt comercianți: 1896 Români, 1406 sași, 126 unguri și evrei. Români sunt într'un „vădit progres” față de 1919. Industria mare este aproape toată în mâni minoritare, în afară de câteva întreprinderi forestiere și exploatarea de păduri. În schimb în industria mică Români sunt în majoritate. Sunt 563 față de 315. În acest număr nu se cuprind și meseriași, cari deasemenea sunt în majoritate români. Dar, și aici aceeași situație ca în circumscripția Clujului. Micii industriași români sunt mai cu seamă: morari, jogărari, piurari, crâșmari etc.

În ce privește capitalul pe care-l prezintă nu se cunoaște. Stabilirea lui e greu de făcut, așa că ar necesita mult timp. Cu toate acestea ar fi de dorit să se facă. Nu cifra național-demografică, ci cea național-financiară, e care ne interesează. Tăria m'o

Cum trebuiesc privite unele greutăți ale apostolului cultural

Recunoaștem, că natura transformă și modifică lucrurile și ființele mult mai repede, decât o fac oamenii prin descoperirile lor științifice.

Știința omenească pare că suferă în evoluția și dezvoltarea ei, nu numai prin achizițiunea, care implică o muncă perseverentă, dar și prin aceea că omul contribuie el singur la încetinirea progresului ei.

În fiecare om, avem forțe progresive, forțe regresive și forțe de întârziere sau de amânare a lucrurilor. Pe lângă îmbolduri de a pași înainte avem în om și tîntuiri pe loc, sau tra-geri îndărăt. Pe lângă eforturi către inteligențe superiorizate, găsim și rezistențe la inteligență.

Spiritul negativ din om, este cauzat prin două împrejurări mai principale.

Prima ar fi prejudecățile, întovărășite sau nu de anumite credințe, sau chiar de teorii științifice.

Știm, că orice opinie bine stabilită în noi, constituie o forță, care fie bună sau rea, nu se lasă răsturnată decât prin o altă forță.

Maxima că: „este mai greu să impui o descoperire decât să o faci”, rămâne veșnică și când noi am adoptat un fel deosebit de a gândi sau de a lucra, cu greu mai putem eși din el.

În faptul acesta, noi nu putem vedea, decât efectul îndepărtat al instinctului nostru de conservare.

Iubim de obicei, ceea ce ne-a mai servit, pentru că experiența, constituie o garanție pentru noi.

Credința vine apoi, să întărească ideea, că ceea ce ne-a folosit în trecut, ne mai poate folosi și în viitor.

A schimba ceva, este a trece din cunoscut în necunoscut, este de a impune o nouă adaptatie. De aceea în mod instinctiv, opunem rezistență și cu cât vremea a așezat în noi mai multă rutină, cu atâta și rezistența este mai mare.

Orice progres înscris în fals, contra obiceiurilor înrădăcinate în mintea unui individ, ca și în aceea a unei grupări de indivizi, comisiuni, consilii de comitet etc.), are o primire puțin simpatică.

De multe ori chiar, înainte de a se examina adevărul faptului nou, (fie el principiu, doctrină, program, descoperire, etc.), se începe combaterea lui. Acest instinct de opoziție din noi, ne impune să nu căutăm nici puterea și nici valoarea faptului nou adus în discuție, ci numai slăbiciunea și defectele lui, să nu cercetăm întrucât el este just, dar întrucât poate fi fals, și să nu-l studiem întrucât el ne-ar putea servi, dar întrucât ne-ar putea vătăma. Dragostea de a sta pe loc, care se opune faptului nou de a pași înainte, spiritul de tradiție, care se opune celui de inovare, precum și greutatea adaptației, care împiedică evoluția, sunt elementele contrarii din noi, ce constituiesc de multe ori motivele de neînțelegere cu semenii noștri și care aduc antinomiile, ostilitățile, conflictele și luptele dintre oameni.

În afară de aceste elemente negative, mai avem însă la baza personalității noastre, multe alte sentimente rele, (bolnăvicioase până la oarecare punct ca: ambiția exagerată, ura, invidia, răutatea, vanitatea, etc., care contribuiesc nu mai puțin la diversități, la dușmăni și lupte, chiar între apostolii culturali.

În orice domeniu științific există deci, pe lângă dușmăniile din afară, și inimicițiile interne, venite prin egoism sau prin alte sentimente rele din sufletul acelora care le cultivă.

Se dorește de exemplu din partea unuia progresul, cu condiția însă, ca el să fie și autorul sau cel puțin să i-se lege numele de acest progres, și să poată primi o glorie. Sunt unii care merg chiar până a prefera ignoranța, descoperirii venite lela un altul.

În alte cazuri, opera de valoare a unui muncitor se lovește de conspirația, tăcerii și rezultatele strălucite ale lucrătorului modest rămân înăbușite, atât timp, cât un altul sau alții, nu și pot însuși opera, sau nu se pot împăca cu penele acestui autor.

S'au văzut chiar, unii profesori cari își părăsesc discipolii, de îndată ce prind teama, de a fi întrecuți sau

lăsați în umbră. Această categorie de profesori se mărginesc a stimula numai pe acei, ce știu că le pot rămâne inferiori, pe ceilalți nu-i ridică decât numai în măsură de a i-se putea celebra meritele sale de profesor.

Orice tendință de egalitate intelectuală, constituie pentru acești profesori, o adversitate și ideea de a căuta să pună în lumină discipolii este înlăturată prin frica de a se ține singuri în umbră.

Câți elevi sau discipoli, nu au putut vedea cu ce manierisme sau cu cât cinism li-se refuza concursul din partea profesorilor sau conducătorilor?

Câți nu au avut de îndurat suferințe de pe urma perseverenței actului lor plin de merite? Câți nu au simțit fiorul tăcerii unui răspuns la provocările lor?

Unii din profesorii cu reputație chiar de modeste, blânzi etc., fac să isbucească din straturile profunde ale sufletului lor orgoliul și vanitatea, de îndată ce, survin împrejurări care sădese ideea sau credința micșorării piedestalului pe care se găsesse situați. Foarte ușor poți ceti în privirea lor, ironia la auzul sau vederea raționamentelor în chestiuni, ce le cred complect monopolizate de ei.

O ostilitate nu mai puțin mare, se poate întâmpina în propaganda sau apostolatul cultural, din partea unor intelectuali îmbrăcați cu haina oficialității.

Aceștia privesc peste umăr pe amatorii intelectuali mai modesti, mai izolați, care pot scoate o lucrare, sau care întreprind o propagandă culturală fără mult sgomot sau reclamă.

Pentru unii din acești intelectuali oficiali, intelectualul amator, ar fi vânătorul care vânează pe furii în terenuri nepermise și acest lucru îl condamnă cu atât mai mult, cu cât acest vânător este considerat a fi fără calificarea necesară.

Această categorie de intelectuali oficiali, se consideră ca singurii și legitimi bărbați ai științei, sau ai culturii, iar pe amatori îi primesc numai ca pe niște amanți.

Orice li-s'ar spune, dar ei nu vor să înțeleagă că cultura și știința sunt soții infidele și că pasiunea unor amanți, poate fi tot atât de puternică, ba chiar să întrecă, pe aceea a unor bărbați legitimi.

Fără a mai continua pe calea comparației și a greutăților din apostolatul cultural, care poate da loc la interpretări eronate, țin numai a spune, că și în acest apostolat cultural, ca în orice activitate omenească, binele se amestecă cu rău, și că legile naturale, care ne guvernează pe toți, vin să se execute în noi, prin un joc de sentimente, frumoase sau urâte, nobile sau bătărate, plăcute sau neplăcute, etc.

formează cea dintâiu, ci cea de a doua. Mărindu-se una, trebuie să ne silim s'o mărim și pe cealaltă. Alt-cum ne întărim numai la suprafață.

Cel dintâiu pas spre progres trece prin cunoașterea statistică a realităților social-economice. În această cunoaștere, camerelor de comerț le re-

vine un rol de mare importanță. Ele nu trebuie să fie numai birouri de evidență și de înregistrare, ci trebuie să fie adevărate instituții de stabilire și de scrutare a forțelor noastre economice.

P. Suciu.

Urmează ca noi, prin munca noastră, prin eforturile noastre, să facem să triumfe cât mai mult etica morală, adică binele, frumosul, adevărul, etc. față de rău, urât, minciună, etc.

Viața noastră întregă nu cuprinde în sine decât această mișcare, această muncă sau luptă, uneori înecunată de victorie, alte ori suportată cu înfrângeri. Aceste din urmă, ca orice rău, trebuiesc privite tot ca ceva necesar, pentru stimularea binelui.

Dacă intelectualii oficiali de mai sus, ar face o bună primire la orice operă de valoare, dacă ei s'ar grăbi să recunoască și să proclame publice orice descoperire pe care o prezintă un autor (ori care ar fi el), negreșit că știința ar câștiga, progresul fără îndoială ar fi repede, adevărurile dobândite sar propaga lesne, fructele bune s'ar vedea, totul ar părea că se apropie de idealul omenesc.

Dar, din punct de vedere universal, acest ideal uman, nu exprimă complet binele, fiind că prin măsurile de mai sus, știința ar costa mai puțină muncă, luptă și deci mai puțină viață.

Scopul vieții fiind munca și lucreul, o stare de lucruri oricum s'ar prezenta, în bine sau rău, va fi cu atât mai considerată, cu cât se va arăta mai fecundă în acte și fapte. Munca deci a lucrătorului modest, tăcut, izolat care pare zădărnicită, înăbușită, perdită prin împrejurările de mai sus, va fi cu siguranță reluată din nou, de el sal alții.

Această muncă, va fi izvorul unui reînceput, unui fapt de refacere, a unei eforturi, care se repetă și se va repeta poate cu mai multă căldură și entuziasm.

Idea considerată căzută sau înăbușită pentru un moment, poate fi comparată grăunțelii, care din miliardele de grăunțe, este distrus de un rozător; floarei care din multiple flori, cade victimă dintelui unui erbivor, și această idee ca și grăunțele și floarea ne arată fenomenul contingentei negative.

Specia umană are instinctul acestei contingente și ea face deci, ceiace face toate speciile viețuitoare, adică aplică principiul supraproducției. Supraproducție de oameni, de lucrători, de muncă, de idei supraproducție, care ca și aceea a frunzelor, florilor, semințelor vegetalelor, ajunge să satisfacă și elementele distrugătoare și scopul ce-l urmărește viața regnului sau speciei respective.

Noi nu putem considera deci aceste împrejurări ale naturii — de a lucra unii contra altora, în bine sau rău — decât numai prin prisma planului universal, adică făcute cu scopul unui travaliu, a unei munci, a unei eforturi maxime.

Când noi credem că urmăm sentimentele noastre personale în cutare sau cutare împrejurare, noi nu facem

în realitate, decât să urmăm principiile universale, care împing viața noastră omenească, după planul hotărât.

Contrar deci aparențelor, viața omenească se filmează fără accidente printre toate accidentele.

Autorul sau propagandistul cultural modest și puțin cunoscut împins de ambiție, de entuziasm de ori și ce sentiment egoist sau generos, rămâne un devotat al operei sale. El va căuta să miște cerul și pământul, pentru a face ca lucrarea sa să triumfeze, să reușească.

Chiar dacă prin munca sa, ar atrage numai atenția și ar indica numai urmarea naturală a gândirei, care se elaborează lent în creierul omului, și totuși această muncă de a trece dela un sentiment confuz, la o expresie vie, rezultantă pozitivă a planului universal, îi dă dreptul să braveze bănuiele, să disprețuiască indiferențele și să exclame cu încredere: *că pentru generațiile de astăzi și viitoare a făcut sau a scris ce a putut.*

Sibiu, Iunie.

Dr. Gh. Preda

PAGINI LITERARE

MARIA KASTERSKA-SERGESCU*

LEGENDE

in editura librăriei Ernest Leroux, a apărut la Paris, o carte foarte interesantă: „Légendes et Contes de Podlachie“, datorită d-nei Marya-Kasterska-Sergescu.

Librăria Leroux, publică de mulți ani a serie de legende populare, și colecția de legende și povestiri din Podlașia a d-nei Kasterska, care formează al 44-lea volum din această serie, a fost ațințată cu elogii în șe-anța din Martie a. c. a „Academiei de științe morale și politice“ din Paris.

S'a vorbit cu acest prilej despre activitatea culturală a d-nei Kasterska, consacrată Franței în Polonia și Poioniei în Franța.

Revendicăm însă și pentru țara noastră această activitate culturală și națională a autoarei volumului de care ne ocupăm.

Polonă de origine, d-na Kasterska, este româncă prin mariaj, fiind soția dlui Dr. Petre Sergescu, profesor la facultatea de științe a universității din Cluj.

D-na Kasterska, scriitoare distinsă, dr. în litere a universității din Paris, aparține deci — după țara sa natală — nu numai Franței, ci și României, în favorul căreia desfășură, în vorbă și în scris, o vie propagandă în cele mai de seamă reviste din Franța și Polonia.

Dăm în No. de azi al revistei noastre, una din bucățile volumului Legende și povestiri din Podlașia, în traducerea dlui I. Constantinescu-Delabaia.

Legenda vântului, a soarelui și a nopții

Intr'o zi, cândva omul porni de acasă, ca să-și caute drumul vieții.

Se opri la o răscruce de drumuri, unde îi ieșiră în cale, vântul, soarele și noaptea.

— Vino cu mine, îi zise vântul; eu duc cu mine furtuna și nu cunosc odihna. Nicăieri în lumea asta nu se găsește un pat, unde să mă pot culca și eu.

Dar sunt mare și puternic.

Când trec prin păduri, stejarii ce mai bătrâni se îndoie și se frâng, iar sălcioarele fragede se apleacă până la pământ.

Sunt fără îndurare.

Dar port o cunună de rază pe frunte;

În mâini am trăznete;

Pentru mine nu sunt granițe, nici piedeci;

Sunt mare și liber.

— Vino cu mine, îl imbie soarele. Eu ard pământul, și usuc ierburile primăverii.

Dar coc spicele de aur ale holdelor: Port o cunună de aur, strălucitoare;

Sunt viața. Sunt mare și falnic.

— Vino cu mine, șopti noaptea, sunt rece ca ghiața.

Nu mai am nici dorinți nici ură.

Cu mantia mea, largă, întunecoasă, acopăr totul;

Crima și norocul; lacrimi și virtute.

Mi-e tot una dacă lumea plînge ori rîde.

Sunt rece și nepăsătoare.

Sunt odihna.

Omul se uită la toate trei. Le privi lung și tăcut.

* Din „Légendes et Contes de Podlachie“.

Aspecte din literatura maghiară din Ardeal (1918—1928)

(Urmare)

Nuvela și romanul

Vorbind în rândurile introductive din capitolul precedent despre atmosfera în care s'a pornit viața literară unghurească din Ardeal, am schițat câteva din motivele care au întârziat apariția prozei artistice. Astăzi, după zece ani, ne surprinde graba cu care penuria anilor de la început a fost înlăturată.

Este desigur și aceasta o variantă locală a unui fenomen literar general: egemonia nuvelei și a romanului. Și astfel, în timp ce în poezia epică în ultimii doi ani abia s'a auzit un glas nou, producția epică e în plină desvoltare.

Trebue să subliniem și de data aceasta că ceea ce s'a moștenit din trecut e disparent aproape față de ce s'a produs în cuprinsul celor zece ani de stăpânire românească. Cei mai mulți și cei mai buni dintre prozatorii unguri s'au ivit s'au format aici, sub ochii noștri, am zice; puțini sunt aceia a căror activitate se întinde dincolo de deceniul de care ne ocupăm.

Nu vrem să spunem că înainte de războiu au lipsit în Ardeal cu desăvârșire povestitorii unguri. Au fost câțiva scriitori de seamă și atunci. Decât, scrisul lor, sporadic, nu avea nici pe de parte răspândirea celui de azi, iar pentru viața sufletească a maghiarimei ardeleni, orientată exclusiv de Budapesta, activitatea acestor scriitori nu însemna aproape nimic.

Scriitorul și publicul maghiar ardelean s'au regăsit sau mai bine zis s'au descoperit așa dar tocmai în acești ani de stăpânire românească. Recunoaștem că acest fapt este, în primul rând, vrednicia personală a aceluia care au știut să-l săvârșească, dar nu e mai puțin adevărat că el este în funcție și de posibilitățile ce nu numai nu i-au fost precupețite, dar i-au fost hărăzite din plin de ambianța generală a vieții noastre de stat. E în această stare de lucruri un indiciu de caracterizare a atitudinii pe care intelectualitatea românească a înțeles s'o aibă față de viața spirituală minoritară, un indiciu luminos și grăitor pe care nici o argumentație ostilă nu-l va putea dărâma.

* * *

Ca și în domeniul poeziei, în desvoltarea nuvelei și a romanului, gazeta a avut rolul important de animator. Concursurile organizate de ziare, de *Ellensék* mai ales au încurajat talente ce mijeau neștiute de public, au stârnit discuții, au creat atmosferă.

Neputând să înfrunte greutatea editării unui volum, la început scriitorii s'au văzut nevoiți să recurgă la antologie. Astăzi cele mai multe din aceste antologii sunt depășite și uitate, dar bizara compoziție a unora dintre ele constituie un pitoresc document bibliografic pentru acei ani de în-

Apoi... se luă după vînt.

*

A curs multă apă pe alvia Bugului. Multă apă s'a scurs pe valurile albe ale Vistulei. Și de multe ori stearzii din pădurile Bialoviței și-au priment frunzele.

Intr'o zi vîntul se opri din nou la răscrucea drumului, unde sta de veghie o cruce bătrână.

Crucea era acoperită de mușchiu. Pe brațele înnegrite, crescuseră ierburi.

Acolo îl lăsă jos pe omul galben și istovit.

— Odihnește-te și vino iar, cu mine, îi zise vîntul.

— Nu, răspunse omul.

— Bagă de seamă; dacă mă părăsește cineva, altădată nu mă mai vede.

— Atunci du-te și lasă-mă.

— Ha-ha, rîse vîntul cu răutate. Vrei să stai de vorbă cu crucea ui-

tată de vreme; crezi că are să-ți răspundă ceva? Așteaptă numai, sârmane om, fără minte... E drapt că numai ea mi-s'a împotrivit. Mă mir și eu cum numai ea, butucu ăsta de lemn putred; numai ea nu se dă bătută...

Vîntul se repezi la cruce cu o isbitură puternică. Ea se clătina puțin, dar rămase locului, cu brațele negre, întinse către cer.

Vîntul, soarele și noaptea, se uită iar la om.

Vin-o cu mine, îi strigă vîntul, pentru cea din urmă dată.

— Nu, răspunse omul.

Vîntul suflă cu mînie și porni în depărtări, rupând și măturând totul în calea-i.

— Vin-o cu mine, grăi soarele.

— Poți tu să-mi încălzești iarăși sufletul și să-mi aprinzi din nou în inimă nădejdea?

— Omule, puterea mea îți poate lecu numai trupul. Dar vino cu mine; am să te răsplătesc cu daruri bo-

gate, cu flori minunate, cu mireme îmbătătoare.

— La ce mi-s bune toate comorile, dacă nu mă poți face să mă bucur de ele?

— Vin-o cu mine, șopti noaptea.

— Poți tu să-mi adormi durerea din inimă; să mă faci să uit chinul din suflet?

— Omule, puterea mea îți poate lecu numai trupul. Dar vino cu mine; îți pot dărui vise fermecătoare sau groapa adîncă.

— La ce mi-s bune visurile care se sfîrșesc? La ce folosește groapa adîncă, dacă nu-mi poate închide durerea?

Soarele și noaptea porniră, fiecare în drumul său.

Și omul rămase singur.

La picioarele vechei cruci.

La răscrucea drumurilor.

Trad. de

I. Constantinescu-Delabala

cercări, când se aninau nădejdi exagerate de orice nume nou, țâșnit la suprafața unui foileton și acoperit adesea de uitare tot așa de repede.

Le vom aminti așa dar mai mult cu titlu de curiozitate istorică.

Întâia între ele este, ni se pare, *Magyar irók Kincses háza* (*Distieria scriitorilor unguri*), întocmită de *Ludovic Olajos* (Cluj, 1920), Urmează apoi *Tizenegy fiatal erdélyi író* (*Unsprezece scriitori tineri ardeleni*, Cluj, 1923), prematură și cam pretentioasă încercare de a fixa o atitudine într'un timp când literatura ardeleană abia își schița contururile. O altă antologie, ceva mai puțin eterogenă ca celelalte două, a fost întocmită de *Alexe Benedek* (*Erdélyi történetek, Povestiri ardeleni*, Budapesta, 1924), cu scopul susținut polemic în prefață de a afirma existența hotărâtă a literaturii ardeleni. Culegerea profesorului *G. Kristóf*, *Erdélyi lelke* (*Sufletul Ardealului*, Cluj, 1924) arată faza de cristalizare a nuvelisticii, iar *Erdélyi Helikon antológiája* (*Antologia Heliconului ardelean*, Cluj, 1926), prefațiată de *Ladislau Kovács* cuprinde fragmente din operele prozatorilor din această grupare, dând măsura justă a întinderii și nuanțării scrisului ardelean de azi.

* * *

Ne-am aștepta ca noua așezare în care maghiarimea ardeleană a ajuns în 1918, să-și fi găsit și ea expresia în proza acestor ani. În momentul când o lume dispărea și alta nouă se ridica în locul ei, când două gândiri, două rase se urneau din temelii pentru a-și lua, în sfârșit, fiecare locul ce i-a fost hotărât, a fost un prilej unic de scrutare până'n cele mai tainuite adâncuri a unor întrebări pe care maghiarimea și le putea pune în noua rânduire istorică.

Acest examen de conștiință a fost ocolit sau amânat.

Să fie la mijloc tradiționala neputință de a vedea lucrurile în justa perspectivă, din pricina prea apropiatei actualități? Se poate. Oricum, actualitatea a rămas aproape neexploată pentru nuvelă și roman. Viața de azi a Ardealului, din care nu se resfrâng decât câteva crâmpoie în proza celor zece ani, își așteaptă încă întreprefatul epic.

Refuzându-se deci actualității, nuvelisticii și romancierii ardeleni își vor îndrepta preferințele lor spre istorie, vor explora eternul suflet popular atingând uneori limitele folklorului, sau vor încerca să încetățenească romanul umanitarist, fără a izbuti însă să-l adapteze realităților sociale de aici.

* * *

Ținând seamă de criteriul generațiilor, vom așeza în loc de frunte printre prozatorii ardeleni pe Nestorul povestitorilor unguri, *Alexe Benedek*. Născut în Bățani, un sătuleț în județul Odorhei, Benedek a păstrat, cu o rară tenacitate legăturile cu sufletul pământului natal. O viață întreagă a trăit la Budapesta, și-a durat acolo rosturi temeinice în politică și gazetărie, și totuși, când s'a pus și pentru el problema alegerii unei patrii, Benedek n'a stat la îndoială să părăsească capitala Ungariei pentru a se așeza definitiv în satul lui de baștină. Moșneagul acesta trecut de 70 de ani, găsește încă destul elan și tinereță pentru a se încadra în curentul de afirmare a vieții literare ardeleni. Numele lui este pivotul aceluia *transilvanism* prin care generația nouă încearcă să se definească. În discuțiile care s'au

iscat în jurul acestei chestiuni și în care el nu odată a intervenit cu autoritate, opera lui de o jumătate de secol a fost socotită totdeauna ca o piatră unghiulară.

Și cu bună dreptate. Căci în nesfârșitul șir de basme, povestiri și romane pentru tineret (vreo 150 de volume) pe care generații de copii și-au răsfățat privirea, culoarea pământului natal a lăsat pretutindeni urme. Culegerea de basme și legende ungurești (*Magyar mese és mondavilág*) e îmbibat de parfumul luncilor și pădurilor ardeleni, ca și vestitul volum de amintiri. *Édes anyaföldem* (*Dulcea mea țară*) sau ca acel *Testament* duios în care sfaturile date copiilor lui (unul dintre ei, Marcel Benedek, istoric literar și eseist de seamă în Ungaria) onglindesc cu simplitate cuceritoare puritanismul robust al unui suflet de răzeș, dârz păstrător al datinilor vechi, înfrățit pentru totdeauna cu pământul din care a răsărit,

De ani de zile Benedek redactează aici în Ardeal revista pentru copii *Cimbora* (*Camradul*). Povestirile și povețele lui sfătoase curg și astăzi cu aceeași limpede revărsare ca altădată. Valoarea lor educativă, judecând cel puțin după tirajul lor, e mai importantă decât toate satisfacțiile de ordin estetic, la care de altfel, se pare autorul — mai mult învățător de cât artist, — n'a ravnit niciodată.

În ordinea pe care ne-am fixat-o, e locul să pomenim aici pe *Samoil Sebesti*, săcui din Odorhei și el, foiletonist din generația veche de gazetari ardeleni, grupați în jurul scriitorului politic din partidul 48-ist, *Nicolae Bratha*, întemeitorul ziarului *Ellenzék* (1880) și nuvelistul *Ștefan Petelei*. Un volumaș de schițe *Szép a Nyikó s a vidéke* (*Frumos e Nicol și ținutul lui*) — idile și glume din viața țaranilor săcui, — este singura carte a lui Sebesti, publicată în anii din urmă, care se poate lupta, cu puțini sorți de izbândă însă, cu uitarea care a început să se coboare peste scrisul lui. Serbătorirea ce i s'a făcut anul acesta din prilejul împlinirii a 40 de ani de activitate literară, a pus odată mai mult în lumină aceasta.

O figură caracteristică din generația veche este actualul președinte al Societății literare ardeleni, *Andrei Dózsa* care în scrierile sale de dinainte de război (în romanul *Cine Mintye, Ține Minte*, Budapesta, 1903, de pildă), a avut uneori curiozitatea de a-și alege subiecte românești.

Expresie reprezentativă a acelei tagme de gentry care ajungea în fruntea județelor pe vremea ungurească în virtutea unei rândueli feudale și patriarhale, el însuși subprefect al Clujului timp de 16 ani și deputat în parlamentul budapestan în mai multe sesiuni, Dózsa povestește, cu verva cam uzată de viveur în amurgul vieții, cu umorul condescendent al meselor albe, în ale sale aduceri aminte (*Régi jó és rossz időkől, Din vremuri bune și rele o altă dată*) amănunte din viața studentească budapestană, din chițibușăriile administrației județene a acelor timpuri când nemeșimea ungurească, gelosă de niște drepturi anacronice, se ratrașa în autonomia „comitatensă,” — cetățule de feudalism în care o anecdotă cu duh, un ciardaș jucat cu foc erau, nu odată, hotărâtoare temeieri de înaintare și puteau decide soarta unor alegeri...

¹⁾ Un răsător în ținutul Odorheiului.

(Va urma).

Ion Chinezu.

BULETIN BIBLIOGRAFIC VII.

Publicat de ION MUŞLEA
Bibliotecar la Biblioteca Universităţii din Cluj

**ŞTIINŢE SOCIALE. POLITICĂ. ECONOMIE
POLITICĂ. DREPT. LEGISLAŢIE.**

- Anastasiu, Oreste A.** Contribuţiunile directe ale soe[ietăţilor] anonime şi în special ale celor petrolifere. Buc. 1929. „Cartea Românească. 8° 38 p. (1361—1929)
- Balescu, Constantin C.** Chestiuni de drept comercial şi maritim. Buc. 1929. Tip. „Geniului“. 8° 386 p., 3 f. (1129—1929)
- Blumenfeld-Scrutator, Cl.** Greşeli în politica evreiască. Conferinţă. Cu un studiu-prefaţă de C. Stere. Buc. 1929. /Ate-
lierele „Adeverul“/. 8° 62 p. Lei 30.—
- Bossy, R. V.** Politica externă a României între anii 1873—1880 privită dela agenţia diplomatică din Roma. Buc. 1928. Cultura Naţională. 8° 1 f., 212 p., 1 f. (Academia Română. Studii şi cercetări XIV). (1290—1929) Lei 120.—
- Brătiann, Vintilă I.** Asupra stabilizării monetei româneşti. Buc. 1928. „Cartea Românească“. 8° 13 p. (Institutul Economic Românesc). (1257—1929)
- Chicoş, Ştefan.** Le contrôle de l'engagement des dépenses publiques. Paris, 1929. Libr. du Recueil Sirey [Impr. Socec et Co. Bucarest]. 8° 64 p. (1312—1929)
- Chirculescu, N. D.** Situaţia funcţionarilor particulari faţă de legislaţia muncii. Conferinţă. [Buc. 1928]. Tip. „Îndreptarea“. 8° 16 p. (Biblioteca Asociaţiei funcţionarilor de bancă din Bucureşti). (1259—1929) Lei 20.—
- Costinescu, I.** Disolvarea consiliului municipiului Bucureşti. Discurs la Senat. Buc. 1929. Tip. „Tiparul Românesc“. 8° 58 p., 1 planşe. (1355—1929)
- Critz, I.** Les compagnies anonymes roumaines d'assurances à la fin de l'année 1927. Buc. 1928. „Cartea Românească“. 8° 16 foi num. (1342—1929)
- Dulfu, P. P.** Progresele generale ale muncii şi organizarea muncii naţionale. Buc. 1928. „Cartea Românească“. 8° 23 p. (Institutul Economic Românesc). (1258—1929)
- Enescu, I. D.** Problema locuinţelor. Cu cercetări şi observaţii de ordin economic în legătură cu această problemă. Expunere făcută la al III-lea congres al arhitecţilor români. Buc. 1929. „Cartea Românească“. 8° 49 p. (Societatea Arhitecţilor Români). (1364—1929)
- Gheorghiu, Dimitrie I.** Politică vamală şi comercială a României după război, comparativ cu politica altor state. Buc. 1929. „Cartea Românească“. 8° 24 p., 3 f. (1356—1929)
- Gide, Charles.** Principii de economie politică. Extrase din cursul de economie politică traduse de G. Alexianu. Buc. Edit. Libr. Socec et Co. 8° 3 f., 703 p. /Biblioteca universitară de drept, IV/. (1298—1929) Lei 220.—
- Ionescu, Alexandru Gh.** Societatea Naţiunilor şi problemele politice ale României. Cu o prefaţă de N. Iorga. Buc. 1929. Tip. Cartea Medicală. 8° 34 p., 1 f. (1439—1929) Lei 40.—
- Lege** pentru organizarea cooperăţiei. (Promulgată în Monitorul Oficial Nr. 71 din 28 Martie 1929). Buc. Impr. Statutului. 4° 25 p. (1571—1929)
- Leon, Nicolae N.** Problema declinului capitalismului în discuţia congresului asociaţiei: „Verein für Sozialpolitik“ în Zürich 1928. Buc. 1929. Tip. Socec et Co. 8° 16 p. (1315—1929)
- Mateiu, I.** Doctrina de stat a problemei minoritare. Buc. 1929. Impr. „Independenţa“. 8° 32 p. (1388—1929)

- Netta, Xenofon.** Die rumänische National-bank. Vorgeschichte, Entstehung, Organisation, Tätigkeit, Kredit- und Währungspolitik. /Teză-Lipsca/. Leipzig, 1929. A. Deichertsche Verlagsbuchh. /„Cartea Românească“ Bucureşti/. 8° XVI, 241 p., 1 planşe. (1367—1929)
- Proiectele de convenţii şi recomandările adoptate de conferinţele internaţionale ale muncii dela 1919—1928.** Buc. 1929. „Cartea Românească“. 8° 375 p., 1 f. (Ministerul Muncii. Direcţia de studii şi statistică). (1365—1929)
- Relgis, Eugen.** Internaţionala pacifistă. Cu o scrisoare şi un mesagiu de Romain Rolland. Buc. 1928. Editura „Umanitatea“. /Tip. „Cartea Medicală“/. 8° 48 p. (1437—1929)
- Văraru, M.** Tratat de drept administrativ român. Buc. 1928. Edit. Libr. Socec et Co. 8° 1 f., 703 p. /Biblioteca universitară de drept, V/. (1293—1929) Lei 240.—

INVĂŢĂMÂNT. EDUCAŢIE. MANUALE.

- /Beiu-Paladi, M. G./** Institut naţional de educaţie pentru fete. [Buc. 1929]. /Tip. Române Unite/. 8° 8 p. (1275—1929)
- Comşa, Grigore Gh., Nic. Popovici şi Gh. Popovici.** O mie de pilde pentru viaţa creştină. Carte folositoare pentru preoţi, profesori, învăţători, conferenţieri şi pentru toţi iubitorii de educaţie creştină românească. Arad, 1929. Tipografia Diecezană. 8° 415 p., 7 f. (1557—1929)
- Mehedişti, Simion.** Profesorul temelia tuturor reformelor şcolare. Buc. [1929]. Edit. Libr. Socec et Co. 8° 40 p., 1 f. (1316—1929) Lei 25.—
- Petrescu, P. R.** Cielul al II-lea de învăţământ primar (cl. V, VI şi VII). (Rostul lui şi mijloacele de realizare). Sibiu, 1929. /Tip. „Dacia Traiană“/. 8° 60 p., 2 f. (1274—1929)
- Radu Petre.** Rolul învăţământului ca factor de îndrumare socială. Craiova, 1929. Serisul Românesc. 8° 20 p. (1458—1929) Lei 20.—
- Stănculescu, Dimitrie.** Învăţământul comercial şi formarea „întreprinzătorului economic“ (Un institut de tehnică comercială la Timişoara). Timişoara, 1929. Tip. „Union“. 8° 99 p. (1354—1929) Lei 68.—
- Theodosiu, Dumitru.** Aptitudinile şi selecţia elevilor din punct de vedere şcolar şi profesional. [Buc.], 1928. Edit. Libr. Socec et Co. 8° 102 p., 1 f. (1310—1929) Lei 40.—

LITERATURĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ.

- Agârbiceanu, Ion.** Arhanghelii. Roman. Ediţia II. Vol. I-II. Buc. [1929]. Edit. „Universala“. 8° Vol. I. 340 p. (1524—1929)
- De Amicis, Edmondo.** Cuore. Ce simte inima copiilor. Carte pentru copii. Tradusă în româneşte de Clelia Bruzzesi. Cu o precuvântare de A. I. Odobescu. 24 ilustraţiuni. Ediţiunea VI-a. Buc. [1928]. Editura „Cartea Românească“. 8° 318 p. (1351—1929) Lei 75.—
- Delavrancea [Barbu Ştefănescu].** Patria şi patriotismul. Ediţie publicată de Octav Minar. Buc. [1929.] Editura Libr. Socec et Co. 8° 1 f., XII, 105 p., 3 f. (1309—1929)
- Gaspar, Mihail.** Fata vornicului Oană. Roman. Buc. [1929]. Editura „Naţională“ S. Ciornei. /Tip. Române Unite/. 8° 226 p., 1 f. (1375—1929) Lei 60.—

- Huzum, Virgil.** Bolta bizantină. Buc. [1929]. Socec et Co. 8° 104 p., 2 f. (1297—1929) Lei 70.—
- Jebeleanu, Eugen.** Schituri cu soare. Versuri. Braşov, [1929]. /Editura „Pe drumuri noi“/. Tip. Rapid. 8° 36 p., 2 f. (1369—1929) Lei 48.—
- Minar, Octav.** Critica literară în secolul al XIX-lea. Buc. [1929]. Editura Socec et Co. 8° 120 p. (1400—1929)
- Sadoveanu, Mihail.** Povestiri din războiu. Ediția IV-a. Buc. [1929]. Editura „Cartea Românească“. 8° 213 p., 1 f. (1360—1929) Lei 72.—
- Stănoiu, Damian.** Necazurile părintelui Ghedeon. Roman. Ediția II. Buc. [1929]. Editura „Cartea Românească“. 8° 252 p., 1 f. (1362—1929) Lei 75.—
- Veiss, Aureliu.** Autori și păreri. Buc. [1929]. Editura „Națională“ S. Ciornei. /Tip. Române Unite/. 8° 273 p., 2 f. (1376—1929) Lei 80.—

ISTORIE. GEOGRAFIE. BIOGRAFII.

- Bratianu, G. I.** Le problème des frontières russo-roumaines pendant la guerre de 1877—1878 et au Congrès de Berlin. Communication présentée au VI-e congrès international des sciences historiques, Oslo, août 1928. Buc. 1928. „Cartea Românească“. 8° 51 p. (Fondation Ion C. Bratianu). (1343—1929)
- Costin, Lucian.** Din lumea polară. (Note geografice asupra regiunilor polare). Timișoara, 1929. „Cartea Românească“. 8° 36 p., 2 f., 2 hărți. (1479—1929) Lei 65.—
- Dimitriu Mitu, Gh.** Istoria teatrului. Cu o scrisoare de Gala Galaction. Chișinău, 1928. Tip. Eparhială — „Cartea Românească“. 8° 112 p., 1 f. (1389—1929) Lei 60.—
- Georgescu, D. I.** Istoria armatei române și a războaielor poporului românesc. Ediția I-a. Buc. 1928. /1929/. Tip. Geniului. 8° 1 f., 446 p. (1231—1929) Lei 50.—
- Petrașcu, N.** Duiliu Zamfirescu. [Buc]. 1929. „Cultura Națională“ 8° 188 p., 1 f., 1 planșe. (1291—1929) Lei 80.—
- Russu, Cornel T.** La Alba-Iulia. In amintirea aniversării a 10 ani dela unire (1 Decembrie 1918—10 Mai 1929). Cluj, 1929. Tip. Alexandru Anea. 8° 44 p. (1398—1929)
- Staicovici, Chr.** Istoricul celor 25 ani de existență a Uniunii Generale a industrișilor din România (1903—1928). Buc. 1929. Serisul Românesc Craiova. 8° 153 p. (1460—1929)
- Suciu, Coriolan.** Corespondența lui Ioan Maniu cu Simeon Bărnăuțiu 1851—1864. Cu ilustrațiuni și 2 facsimile. Blaj, 1929. Tip. Seminarului teologic greco-cat. 8° 470 p., 2 planșe. (1435—1929) Lei 200.—
- Tafrați, O.** Le monastère de Sucévița. Das Kloster Suevița. Deutsche Uebersetzung von A. Nibio. Iassy, 1929. Viața Românească. 8° 103 p., 10 planșe. (1421—1929)
- Turtureanu, Constantin.** Unirea Principatelor și evoluția ideii de stat. Conferință. Iași, 1929. Tip. „Viața Românească“ 8° 22 p., 1 f. (1266—1929) Lei 25.—
- Valerianu, Mihail.** Pentru România Mare. Prefață de G. Tașcă. Buc. 1929. Atelierele „Adevărul“ 8° 126 p., 1 f. (1555—1929) Lei 50.—

ȘTIINȚE PURE ȘI APLICATE.

- Antonescu, George P.** Lemnul ca materie primă în construcția avioanelor. Conținând 18 figuri. Conferință. Buc. 1929. Tip. „M. M. Antonescu“. 8° 30 p. (1472—1929)
- Antonovici, Nicolae I.** Probleme hidrografice în basinul inferior al Siretului. Câteva observări morfologice și istorice asupra râurilor Putna și Siret. Buc. 1929. Tip. ziarului „Universul“. 8° 8 p. (1387—1929)

- Bădescu, Luca.** Calcularea salariilor lucrătorilor Societății tramvaielor comunale București. Extras din „Buletinul Soc. Politecnice“ No. 3 Martie 1929. Buc. 1929. Tip. F. Göbl Fii. 8° 11 p. (1443—1929)
- Bolțuș-Goruneanu, Maria.** Asupra preparării acizilor grași superiori prin oxidare cu aer la presiune ordinară și presiune ridicată cu și fără catalizatori a uleiurilor minerale și a parafinei. Teză — București. Chișinău, 1929. Impr. Statului. 8° 76 p., 2 f. (1482—1929)
- Frangopol, D.** Alcoolul metilic. Conferință. [Extras din] Revista Cercului Farmaciștilor din Constanța. An. V No. 8. Constanța, 1929. Tip. ziarului „Dobrogea Jună“. 8° 14 p. (1385—1929)
- Hulubei, Dan.** Sur les réseaux sans détour dont une famille est formée par des droites. (Avec 2 figures). Extrait du „Buletinul Fac. de științe din Cernăuți“ Vol. II. fasc. 1. Cernăuți, 1929. /Impr. „Glasul Bucovinei“/. 8° 2 f., pp. 15—22. (1432—1929)
- Ionescu, Victor.** Rentabilitatea irigațiilor în România. Publicat în „Buletinul Societății Politecnice“ No. 3 Martie 1929. Buc. 1929. /Tip. F. Göbl Fii/. 8° 16 p., 1 f. (1442—1929)
- Ripan, R.** L'emploi des cyanates métalliques pour une nouvelle méthode de séparation des métaux du IIIème groupe analytique (Vème note sur les cyanates métalliques). [Extras din] Buletinul Soc. de științe din Cluj. Tome IV. Cluj, [1928]. Tip. „Ardealul“. 8° 1 f., pp. 104—109. (1425—1929)
- Theodoru, Henri.** Chestiunile edilitare la noi. O ramură de lucrări publice productive. Extras din „Buletinul Soc. Politecnice“ 1929. Buc. 1929. Tip. F. Göbl Fii. 8° 29 p. (1444—1929)
- Tudoranu, Gh.** Considerațiuni asupra tratamentului hidromineral dela Slanic (Moldova) în vara anilor 1927—1928. Iași, 1929. Viața Românească. 8° 13 p. (1256—1929)
- Zeneanu, Aurelian.** Teoria relativității (Einstein). (Pe înțeles). Erorile acestei teorii. Iași, 1929. Tip. „Trecerea Munților Carpați“. 8° 20 p. (1481—1929) Lei 20.—

MISCELANEE.

- Chiriac, Dumitru V.** Conducătorul practice în cultura albinelor. Indrumări și sfaturi practice pentru știința și foloasele albinăritului. Dorohoiu, 1929. Tip. „Școalelor“. 8° 40 p., 1 f., 3 planșe. (Din Biblioteca Camerei de agricultură a jud. Dorohoiu). (1269—1929) Lei 30.—
- Crepieux-Jamin, J.** Bazele fundamentale ale grafologiei și expertizei grafice cu 30 figuri și planșe. Traducere după ediția II-a franceză de Henri Stahl. Buc. [1929]. Tip. „Geniului“. 8° 2 f., 62 p., 1 f., 1 planșe. (1230—1929)
- Krannich, Iosif R. W.** Manual grafic. Noțiuni tehnice și practice pentru uzul elevilor și lucrătorilor în atelierele grafice. /Buc./, 1928. „Cartea Românească“. 8° 306 p., 12 planșe. (1345—1929)
- Logea** și regulamentul înaintărilor în armată cu toate modificările la zi. Publicată în conformitate cu textul oficial de Traian Ștefănescu. Buc. 1928. Tip. „Bucovina“. 8° 78 p. (1273—1929)
- Nicolau I. Alexandru.** Cartea tunarului. Alcătuită după învățămintele trase din război și regulamentele artileriei. Ediția II-a. Cu numeroase figuri și fotografii în text. Buc. 1929. Atelierele Socec et Co. 8° IV, 310 p., 1 planșe, 1 hartă. (1294—1929)
- Ștefănescu, Al. N.** Adevărul și științele secrete. /Ediția II/. Buc. [1929]. „Cartea Românească“. 8° 323 p., 2 f. (1344—1929) Lei 130.—

FAPTE, IDEI ȘI OBSERVAȚIUNI

O victorie a democrației

După o înverșunată luptă electorală așa cum numai în Anglia, țara celei mai conștiente opinii publice se poate desfășura partidul laburist, condus de Ramsay Macdonald, om ridicat din umile condiții sociale, a reputat o nouă învingere. Victoria lui este o victorie a democrației. Ea umple de nădejdi pe toți cei ce și-au păstrat nealterată credință în viabilitatea acestui principiu politic al timpurilor moderne.

De bună seamă că succesul electoral al partidului laburist se datorește, în bună parte, unor împrejurări speciale, sociale și economice între cari se frământă Anglia de azi. Îndeosebi șomajul este piatra de doborâș a acestei țări industriale, el ridică și doborâș guverne; a scos și va scoate mereu surprize din urna electorală. El este maladia, aproape incurabilă, a tuturor țărilor saturate de industrializare și suprapopulate. Totuși, cu toate aceste condiții speciale, victoria lui Macdonald trebuie considerată și ca o valorificare nouă, plină de succes, a principiului democratic. O valorificare de mare preț, tocmai fiindcă ea a fost confruntată riguros cu realitatea.

Intronarea și dănuirea reacționarismului în unele țări, a comunismului în altele, a slăbit întrucâtva credința în principii democratice, idealul politic al ultimelor două secole. Țări cari abia i-au cules roadele, au început să-i neghe valoarea și să caute adevărul după „oameni providențiali”, în mâinile cărora să-și abandoneze, docile, destinul politic. Și, cum în materie de organizare socială înfăptuirile se fac încel, cu numeroase revizuirii opinia publică se lasă răpită, cu foarte mare ușurință de neîncredere dorind o schimbare, chiar dacă aceasta ar fi o totală abdicare la ceea ce ai crezut cu atâta pasiune înainte. Acest adevăr se poate verifica în deosebi la noi unde politica se orientează așa de puțin după realități, unde opiniile se primesc și se abandonează cu atâta ușurință, încât aproape nu există om politic ale cărui idei — dacă de idei este vorba — rostite la diferite intervale de timp confruntându-le să nu ajungi într-o mică contradicție. Germanii neîncrederea în democrație au fost introdusi în multe capete de „apostoli” ai democrației. Doar câțiva și-au păstrat viziunea clară a unei realități implacabile.

Pentru ei victoria din Anglia este o mare mângâiere și o puternică recoraș.

Horia Trandafir

Drumuri princiare. — Două vlăstare tinere ale casei domnitoare, după ce-au văzut la Alba-Iulia cât de adânc înrădăcinat este instinctul monarhic în straturile adânci ale poporului, au plecat să întoar-

că vizită pe care le-a făcut-o poporul la marile serbări ale Unirii, coborând între mulțimile muncitoare ale satelor românești. Principele-Regent Nicolae s'a îndreptat spre Nord, străbătând Basarabia și Bucovina, iar Prințesa Ileana a venit la Vest, la noi acasă. Ziarele sunt pline de reportajii asupra simpatiei cu care mulțimile celor trei provincii noi ale României au primit pe cele două vlăstare de regi. Am putut verifica înșine că aceste reportajii corăspund întru totul adevărului. Cu toate că în toiu lui mulțimii țărănimea a ieșit pretutindeni în drumul prinților, înconjurându-i de urale pline de sinceritate. Drumurile prin țară ale Principei-Regent și ale Prințesei Ileana sunt foarte utile, atât pentru Ei, cât și pentru poporul care li-se închină.

Toți membri Casei noastre domnitoare trebuie să se pătrundă cât se poate de adânc de spiritul acestei nații, de realitățile ei și ale țării. Cu toată abia a trecut o jumătate de veac de când Familia noastră domnitoare a venit la noi, totuși ea a dat dovadă, în repetite rânduri, și în decursul unor tragice încercări, cât de mult și-a legat soarta de soarta acestui popor. Exemplele date de cei doi mari regi și de augustele lor soții sunt atât de elocvente și de arhicunoscute în straturile adânci ale poporului, încât o repetare a lor este aproape inutilă.

Directiva dată de cei doi mari înaintași trebuie continuată cu sfințenie și adâncită de urmașii lor de astăzi, în țara mărită. Vlăstarele noastre regale trebuie să se convingă tot mai mult că țara n-o aleasă iese cele câteva doamne de onoare, sau cei cari mănueiesc cu mai multă pasiune limba lui Voltaire, decât a lui Eminescu. Ele trebuie să vadă cu ochii proprii mulțimile imense cari store cu palmele lor aspre hrana și bogăția acestei țări, cari au păstrat cele mai sfinte moșteniri ale trecutului și le îmbogățesc mereu prin munea lor anonimă. Ele sunt nația, ele sunt țara, ele sunt mândria și puterea noastră. Numai venind cât se poate de des în atingere cu ele vlăstarele noastre regale se vor umplea de sensul lucrurilor românești.

Nu trebuie să se uite că în anii de după război democrația a făcut mari progrese în România, cu toate obstacolele cari i-s-au aruncat înainte. Poporul va trebui ascultat de acum încolo — poporul cel mare, nu poporul pestriț al câtorva întru niri din capitală. Dinastia trebuie să țină seamă de acest lucru să-și plece deci cât mai mult urechea la murmurul de dincolo de zidul palatului să verifice cu proprii ochi informațiile sfetnicilor Curții.

Acest drum spre sufletul poporului se poate face cu multă ușurință și cu mare încântare. Sentimentul monarhic, adânc înrădăcinat în straturile maselor populare este garanția succesului lui. Pe drumurile regali poporul îi primește oricând cu devotament, cu încredere, cu cântec și joc.

Congresul profesorilor universitari, ținut la Cluj, în cursul săptămânii trecute a desbătut o problemă de o capitală importanță pentru viața noastră culturală. E vorba de o nouă legiferare a învățământului nostru superior.

Problema Universității în România îmbracă un aspect cu mult mai important decât în alte țări, decât în țările apuse, de pildă. Universitatea e la noi aproape singura garanție a selecționării elitei și a progresului cultural. În Anglia această garanție o dă societatea; în Franța o glorioasă tradiție culturală. Doar în Germania Universitatea e un factor cultural de întâiu ordin — așa cum ar trebui să devină și la noi.

Pentru a da Universităților românești un astfel de rost trebuie curățite de anumite tare ale trecutului, care le îndepărtează dela îndeplinirea menirii lor. Între aceste tare două sunt de căpetenie: politicianismul și științificismul excesiv.

Cea dintâiu e o maladie universală a vieții noastre publice. O infierăm cu toți în fiecare zi și totuși, par'că tot mai mult cădem în ghiarele ei. A scoate politicianismul din Universități e o necesitate de înalt ordin național. Trebuie să creăm celor mai înalte instituții de cultură condițiile de a crea oameni liberi, ai nației întregi și nu a unui partid politic. Trebuie să îndepărtăm politicianismul pentru a reda pe profesor catedrei și științei. Politicianismul împiedecă de cele mai multe ori colaborarea de forțe la Universitate; el aduce la catedră „profesori” cari sunt o adevărată pacoste pentru generațiile de studenți.

Asupra științificismului excesiv trebuie să ne lămurim. Nu se abuzează prea mult în Universitățile noastre de știință și mai ales, nu în toate ramurile, dar atâta câtă se face, de mulțorți se face fără nici o milă de student. Neavând o precisă categorisire a materiilor, fiecare profesor obligă pe student să dea maximum de interes specialității sale, așa încât bietul student nu face altceva, ziuica întreagă, decât a-leargă dela un curs la altul, înmagazinează mereu fără să aibă timpul să asimileze.

Proiectul de reformă desbătut în congresul dela Cluj a avut în vedere aceste două defecte ale organismului nostru universitar. Operă a unuia dintre cei mai străluciți europeni ai noștri — dl E. Racoviță — el a avut darul să fie însușit aproape în întregime de congresiști. Nădăjduim să întâlnească aceiași simpatie și în comisiile camerei și în fața corporurilor legiuitoare.

Clujul și arta românească. — Stăpânirea vitreagă din trecut a făcut ca orașele Ardealului (cu foarte puține excepții) să fie lipsite de comorile artei românești, atât de bogată și variată. În schimb mediocre colecții de lucrări ungurești se află în mai fiecare capitală de județ. Nu e lucru ușor de-a umplea acest gol,

deși pentru demnitatea națiunii române și pentru educația, conștiință și dreptate ce trebuie dată noilor generații din Ardeal latura artistică a chestiunii nu poate fi deloc neglijată. Nu e nici o îndoială că Statul ar trebui să facă tot posibilul creării acestor colecții de artă românească în centrele mai mari ale țării, dar în special în noile provincii. — O va face, desigur. Până atunci, însă, societatea trebuie să se ajute pe sine însăși.

Un început strălucit a fost inaugurat în Cluj zilele trecute. Datorită inițiativei și gândului bun al dlui prof. Em. Panaitescu, directorul Institutului de Studii Clasice, căruia îi este atașat și Muzeul din str. Gherescu no. 2, Clujul va putea admira, în curând, o mică, dar importantă colecție de tablouri românești. Colecția aceasta, de cca 8 tablouri originale, cu care Clujul se poate mândri, e rezultatul intervenției dlui Em. Panaitescu, pe lângă marimosul mecenat *A. Simu*, creatorul muzeului *A. Simu* din București. Darul dlui *A. Simu* e cu atât mai prețios, cu cât între lucrările dăruite de dsa Clujului se găsesc și trei opere ale pictorului ardelean Sava Henția. Să sperăm și avem încredință care ne încurajează această speranță, că începutul nobil și frumos al dlui *Simu* va găsi continuatori, dând naștere în Cluj la o nouă creație românească vrednică de capitala Transilvaniei.

Asociația Foștilor Membri ai Școlii Române din Roma și-a publicat, de curând primul său „Buletin” pe anii 1928—29. Constituită în ziua de 18 Februarie 1928, Asociația, a cărei președinte e dl Em. Panaitescu, profesor la Universitatea din Cluj, arată, în această primă dare de seamă, o frumoză și spornică activitate. Inițiată cu scopul întreit de a întreține relațiile de cameraderie dintre foști membri ai Școlii, de a păstra contactul cu activitatea instituției și de a înlesni prin publicații proprii activitatea științifică a membrilor ei, asociația încheagă în rândurile ei pe toți aceia cari au făcut un stagiu de cel puțin un an la Școala Română din Roma, creată și condusă de regretatul învățat *V. Părvan* Cel dintâi gând al tinerei asociații a fost, în chip firesc, o pioasă eternizare a memoriei marelui îndrumător al Instituției din Roma. De aceea s'a și hotărât cearea unui „Fond *V. Părvan*” din care să se ridice, în edificiul Școlii Române din Roma, un bust primului director al acelei Școli. Bustul a și fost executat de sculptorul *O. Han*. Din restul fondului, la care au contribuit, cu sume importante diferite instituții (Fondația Regele *Ferdinand*: Lei 100.000; „Cultura Naț.” 50.000; Banca *Marmarosch*: 50.000; *Min. Cultelor* 30.000) și persoane, se vor da anual, premii pentru cele mai bune lucrări ale membrilor Școlii din Roma.

Red.

Adresa abonatului:

UNIVERSITÉ DE NANCY

FACULTÉS DE DROIT, MÉDECINE, SCIENCES, LETTRES, PHARMACIE

Instituts techniques conduisant au diplôme d'ingénieur:
CHIMIQUE, ELECTROTECHNIQUE ET DE MÉCANIQUE APPLIQUÉE, AGRICOLE ET COLONIAL GÉOLOGIE APPLIQUÉE, COMMERCIAL, DENTAIRE, SÉROTHERAPIQUE, ECOLE SUPÉRIEURE DE LA MÉTALLURGIE ET DE L'INDUSTRIE DES MINES, ECOLE DE BRASSERIE

Les diplomes d'Ingénieur délivrés par l'Université de Nancy sont enregistrés au Ministère de l'Instruction Publique

**Maison des Etudiants du Parc de Monbois
Restaurant Universitaire**

ETUDIANTS ETRANGERS: ENSEIGNEMENT SPECIAL DU FRANCAIS
Préparation aux Examens de l'Alliance Française

COURS DE L'ANNÉE SCOLAIRE: 3 NOVEMBRE — 1er JUILLET
COURS DE VACANCES: 9 JUILLET — 1er OCTOBRE

Diplomes d'Etudes francaises

Relations avec des Familles françaises assurées par un Comité de Patronage
Pour tous renseignements, s'adresser à l'Office de Renseignements de l'Université, 13, Place Carnot

Cassa de Păstrare și Banca de Credit din Cluj Soc. An.

Cluj, Piața Unirii No. 7.

**Capital social:
85 milioane lei**

SUCURSALE:

DEJ, SÂNMĂRTIN,
ALBA-IULIA, TG.-
MUREȘ, ORADEA.

Face toate operațiunile bancare în modul cel mai avantajos

Bancă autorizată pentru valute. - Antrepozit lângă calea ferată.

INSTITUTE AFILIATE:

Cassa de Păstrare din Turda-Arieș în Turda; Banca Economică și Cassa de Păstrare din jud. Alba, Aiud; Banca Poporală S. A. în Huedin; Banca de Credit din Gherla S. A. în Gherla; Cassa de Păstrare din județul Odorhelu Soc. Anon. în Odorhelu; Cassa de Păstrare și Credit din Gheorghiu și jur Societate Anonimă în Reghinul-Săseșc.

„SCHMOLLPASTA“

S. A. Brașov

Fabrică de cremă de ghețe
Premiată la 30 de expoziții